Моріс Метерлінк

БЛАКИТНИЙ ПТАХ

Переклад з французької Дмитра Чистяка

ДІЙОВІ ОСОБИ

Мати Т і л ь. Т і л ь т і л ь. М і т і л ь.

Фея Берилюна.

Хліб.

Вогонь.

Вода.

Молоко.

Цукор.

Пес.

Киця.

Душа Світла. Години. Батько Тіль. Бабуся Тіль. Дідусь Тіль.

Брати та сестри Тіль (П'єро, Робер, Жанетта, Мадлен, П'єретта, Полін, Рикетта). Дерева. Тварини. Ніч.

Привиди, Страхіття, Сон, Смерть, Хвороби, Нежить, Таємниці, Зірки, Запахи тощо.

Діти Блакиті.

Король Дев'яти Планет.

Закоханий.

Закохана.

Час.

Ненароджений братик.

Найтовстіше блаженство.

Інші Товсті Блаженства (Блаженство Володіти, Блаженство Вдоволеного Честолюбства, Блаженство Пити, Коли Вже Не Відчуваєш Спраги, Блаженство їсти, Коли Вже Не Відчуваєш Голоду тощо).

Маленькі Блаженства.

Ватажок Домашніх Блаженств.

Інші Домашні Блаженства (Блаженство Доброго Здоров'я, Блаженство Чистого Повітря, Блаженство Любити Батьків, Блаженство Небесної Блакиті, Блаженство Лісу, Блаженство Сонячних Днів, Блаженство Весни, Блаженство Вечірніх Заграв, Блаженство Бачити Схід Зірок, Блаженство Дощу тощо).

Великі Радощі (Радість Справедливості, Радість Доброти, Радість Виконаної Праці, Радість Любити тощо).

Материнська Любов. Сусідка Берленґо. Дівчинка.

костюми

Т і л ь т і л ь. Вбрання Хлопчика-Мізинчика з казок Перро: штанці кольору цинобри, коротка блакитна куртка, білі панчішки, черевички або чоботи з рудої шкіри.

М і т і л ь. Вбрання Ґретель або Червоного Капелюшка.

Душа Світла. Сукня кольору Місяця з казки про Ослячу шкуру, себто білого золота зі срібними блискітками, іскристий серпанок у формі променів тощо. Вбрання в новогрецькому чи англо-грецькому стилі (як-от у Вальтера Крейна), чи навіть у стилі ампір. Високого зросту, з оголеними плечима. Зачіска оздоблена чимось на кшталт діадеми або навіть легкою короною.

Фея Берилюн а, Сусідка Берленґо. Легендарне вбрання жебрачок із казок про фей. У першій дії можна вилучити сцену з перевтіленням Феї в Принцесу.

Батько Тіль, Мати Тіль, Дідусь Тіль, БабусяТіль. Легендарне вбрання німецьких селян і лісорубів із казок братів Грімм.

Брати й Сестри Тільтіля. Варіанти вбрання Хлопчика-Мізинчика.

Час. Традиційне вбрання Часу: широкий чорний або синій плащ, біла звивиста борода, серп, пісковий годинник.

Материнська Любов. Вбрання схоже на костюм Душі Світла, себто широкі, якомога біліші, заледве не прозірчасті серпанки — щоб вона скидалась на грецьку статую. Скільки завгодно коштовностей і перлів, тільки б вони не порушили чистоту й світлоносність образу.

Великі Радощі. Як і вказано в тексті, сяйливі сукні м'яких ніжних відтінків — прокидання троянди, усміху води, смоляної роси, світанкової блакиті тощо.

Домашні Блаженства. Різнобарвні плаття або, як забажаєте, вбрання селян, чабанів, лісорубів тощо, однак по-феєричному ідеалізовані.

Товсті Блаженства. До перетворення: широкі важкі мантії з червоної або жовтої парчі, величезні грубі прикраси тощо. Після перетворення: сорочки кольору кави чи шоколаду, як-от у надутих картонових маріонеток.

Н і ч. Широкі чорні шати, таємничо вкриті зорями, з вогненно-золотавими полисками. Серпанок, темні маки тощо.

СусідчинаОнука. Біляве блискуче волосся, довга біла сукня.

Пес. Червоний верх, білі штанці, лаковані чоботи, начищений воском капелюшок. Вбрання нагадує костюм Джона Буля.

Киця. Всіяна блискітками сорочка з чорного шовку.

Варто, щоб голови цих двох персонажів трохи нагадували тваринячі.

Хліб. Ошатне вбрання паші. Широке шовкове або оксамитове кармазинове плаття, гаптоване золотом. Великий тюрбан. Ятаган. Величезне черево, пухке, аж обвисле рум'яне обличчя.

Цукор. Шовкова сукня, на взір тих, що їх носять євнухи, — напівбіла, напівсиня, нагадує обгортку для цукрової голови. Зачіска, як у вартових сералю.

Вогонь. Червона сорочка, кармазиновий плащ на золотій підкладці з мінливими блискітками. Чубок із різнобарвного полум'я.

Вода. Сукня кольору часу з казки про Ослячу Шкуру, себто блакитнава чи бірюзова, із прозірчастими поблисками, струмливий серпанок, також у новогрецькому чи англо-грецькому стилі, але вільніший, яскравіший. У волосся вплетено квітки, водорості або тростяниці.

Тварини. Народні або ж селянські костюми.

Дерева. Плаття з різними відтінками зеленої барви або ж кольору деревної кори. Ознаки, за якими впізнають дерева, — листя, галуззя.

КАРТИНИ

Картина перша

Картина Картина

Картина Картина

Картина Картина Картина

Картина дев'ята

Картина десята

Картина Картина

Дія перша

Хижка лісоруба. Дія друга У Феї.

Країна Спомину. Дія третя

Палац Ночі. Ліс.

Дія четверта

Перед завісою. Цвинтар. Перед завісою з прегарними хмарками. Сади Блаженств.

Дія п'ята

Царство Майбуття. Дія шоста одинадцята Прощання, дванадцята Прокидання.

друга третя

четверта п'ята

шоста сьома восьма

ДІЯ ПЕРША Картина перша

Хижка лісоруба

На сцені відтворено інтер'єр простої сільської, але не вбогої хижки лісоруба. Коминок під дашком, у якому дотлівають дрова. Кухонне приладдя, шафа, діжа, дзиґарі з вагадлом, веретено, вмивальник тощо. На столі світиться лампа. По обидва боки від шафи, згорнувшись клубочком, поснули Киця й Пес. Між ними — велика біло-блакитна цукрова голова. На стіні — кругла клітка з горлицею. У глибині сцени — двоє вікон із зачиненими зсередини віконницями. Під одним із вікон — лава. Ліворуч — вхідні двері з великою клямкою. Праворуч — інші двері,

драбина на горище, а також двоє дитячих ліжок, а в головах, на стільцях, — старанно згорнений одяг.

Коли піднімають завісу, Тільтіль і Мітіль міцно сплять по своїх ліжечках. Мати Т і л ь наостанок поправляє ковдру, нахиляється до дітей, хвильку дивиться, чи сплять вони, підкликає рукою Батька Тіль. Він визирає з-за дверей. Мати Тіль підносить до вуст пальця, щоб не порушував тишу, і, загасивши лампу, навшпиньках виходить у двері праворуч. Якусь мить на сцені темно, а тоді у шпаринки віконниць потроху просочується світло, й у кімнаті яснішає. Лампа на столі засвічується сама собою. Схоже, діти прокинулись і повсідались на ліжках.

Тільтіль. Мітіль? Мітіль. Тільтілю? Т і л ь т і л ь. Ти спиш? М і т і л ь. А ти?..

Т і л ь т і л ь. Та ні! Не сплю — я ж із тобою балакаю...

Мітіль. Вже Різдво, еге ж?..

Т і л ь т і л ь. Та ні ще. Різдво — завтра. Та Коляда нам цього року нічого не принесе... Мітіль. Чому це?..

Тільтіль. Матуся казала, що не змогла піти за нею в місто. Та вона прийде на той рік... М і т і л ь. А той рік, це довго?..

Тільтіль. Таки чимало... Та цієї ночі вона прийде до багатих дітей...

М і т і л ь. А-а!..

Т і л ь т і л ь. Поглянь!.. Мати забула свою лампу!.. А що, коли... М і т і л ь. ?..

Т і л ь т і л ь. Ми встанемо... М і т і л ь. Але ж не можна...

Т і л ь т і л ь. А нікого ж нема... Бачиш віконниці?.. М і т і л ь. Ой, як вони сяють!.. Т і л ь т і л ь. То святкові вогники. М і т і л ь. А де ж свято?

Т і л ь т і л ь. Навпроти, в багатих діток. У них є різдвяна ялинка. То ми зараз відчинимо віконниці... М і т і л ь. А хіба можна?

Т і л ь т і л ь. Звісно, можна. Ми ж одні... Чуєш? Музика!.. Ну ж бо, вставай!..

Діти встають із ліжок, підбігають до одного з вікон, залазять на лавку й відчиняють віконниці. Кімнату заливає яскраве світло. Діти захоплено дивляться у віконце.

Т і л ь т і л ь. Видно все!

Мітіль (зайнявши на лавці незручне місце). Я не бачу... Т і л ь т і л ь. Сніг іде!.. Он дві карети й шестеро коників!..

Мітіль. Звідти вийшло дванадцять хлопчиків! Т і л ь т і л ь. Дурненька... То дівчатка... Мітіль. Таж вони у штанцях!.. Т і л ь т і л ь. Наче ти тямиш!.. І не штовхайся так!.. М і т і л ь. Я тебе не чіпаю.

Тільтіль (зайнявши всю лавку). Зайняла тут усю лавку... Мітіль. Але мені зовсім нема місця!.. Тільтіль. Тихо! Видно ялинку!.. Мітіль. Яку ще ялинку?..

Тільтіль. Таж різдвяну!.. А ти дивишся на стіну!..

М і т і л ь. Я дивлюсь на стіну, бо нема місця...

Тільтіль. (вступивши їй трохи місця на лавці). Ось!.. Вистачить?.. Вона найкраща!.. На ній стільки свічок!.. Стільки!..

М і т і л ь. А хто ж це там так грюкає?..

Т і л ь т і л ь. Грають музику. М і т і л ь. Вони розлючені?.. Т і л ь т і л ь. Ні, але, мабуть, дуже стомлені. М і т і л ь. Ще одна карета, з білими кіньми!.. Т і л ь т і л ь. Тихо!.. Краще дивись!.. М і т і л ь. А що це там таке золоте висить на гілках?..

Т і л ь т і л ь. Таж іграшки, звісно!.. Шабельки, рушниці, солдатики й гармати...

М і т і л ь. А ляльки там теж є?.. Скажи!..

Т і л ь т і л ь. Ляльки?.. Ні, то дурня... Вони в таке не бавляться...

М і т і л ь. А що там на столах?..

Т і л ь т і л ь. Пиріжки, фрукти, тістечка з кремом...

М і т і л ь. Я раз куштувала тістечко, як була ще маленька...

Т і л ь т і л ь. Я теж. Воно смачніше за хліб, але тістечок завжди замало...

М і т і л ь. Але ж там їх не замало... їх там повен стіл... Вони їх усі поїдять?..

Т і л ь т і л ь. Та звісно. А що ж, дивитися на них?..

М і т і л ь. Чому ж вони не їдять одразу?..

Т і л ь т і л ь. Бо не голодні...

М і т і л ь (вражена). Не голодні?.. Чому це?..

Т і л ь т і л ь. Бо їдять, коли їм заманеться...

М і т і л ь (недовірливо). Щодня?..

Т і л ь т і л ь. Так кажуть...

М і т і л ь. А вони все поїдять?.. Хіба вони не дадуть?..

Т і л ь т і л ь. Кому?.. М і т і л ь. Нам...

Т і л ь т і л ь. Вони ж нас не знають...

М і т і л ь. А коли попросити?..

Т і л ь т і л ь. Так не роблять.

М і т і л ь. Чому це?

Т і л ь т і л ь. Бо не можна.

М і т і л ь (плескає в долоні). Ой! Які ж вони гарні!..

Тільтіль^у захваті). Всі сміються! Сміються!.. М і т і л ь. А малята танцюють!.. Т і л ь т і л ь. Так! Так!.. Затанцюймо й собі!.. З радощів вистрибують на лавці.

М і т і л ь. Ой! Як весело!..

Т і л ь т і л ь. їм дають пиріжки!.. І їх можна брати!.. Вони їдять! їдять! їдять!..

М і т і л ь. І найменші теж!.. По два, по три, по чотири!..

Т і л ь т і л ь (не чується з радощів). Ой! Яка смакота!.. Смакота!.. Смакота!..

М і т і л ь (підраховуючи уявні пиріжки). Мені дали дванадцять!...

Т і л ь т і л ь. А мені вчетверо більше!.. Та я з тобою поділюся!..

У двері хижки постукали.

Т і л ь т і л ь (одразу ж принишк. Злякано). Хто це?.. М і т і л ь (перестрашена). Тато!..

Вони не відчиняють, тож видно, як велика клямка сама собою з рипом піднімається, і до кімнати ввіходить бабця в зеленій сукні й червонім очіпку. Вона горбата, кульгава, одноока, спирається на костур, ніс у неї зійшовся з підборіддям. Не важко здогадатися, що

це — Ф е я.

Ф е я. У вас тут є Співуча Трава чи Блакитний Птах?..

Т і л ь т і л ь. Трава в нас є, та вона не співає...

М і т і л ь. Тільтіль має птаха.

Т і л ь т і л ь. Я не можу його віддати...

Фея. Чому це?..

Т і л ь т і л ь. Бо він мій.

Фея. Це, звісно, поважна причина. То де він, той птах?..

Тільтіль (показуючи на клітку). У клітці...

Фея (почепила окуляри й розглядає птаха). Твій птах ні до чого мені, бо не досить блакитний. Доведеться вам розшукати того, що мені потрібен.

Тільтіль. Та й гадки не маю, де він...

Ф е я. Я теж. Тому й треба його шукати. У крайнім разі обійтися без Співучої Трави я ще змогла б, однак Блакитного Птаха знайти необхідно. Я шукаю його для онуки — вона дуже хвора.

Т і л ь т і л ь. А чим?..

Фея. Незрозуміло. Вона хоче бути щасливою...

Т і л ь т і л ь. Он як!..

Ф е я. Ви хоч знаєте, хто я?..

Т і л ь т і л ь. Ви трохи нагадуєте нашу сусідку, пані Берленґо...

Фея (зненацька розсердившись). Анітрохи не нагадую!.. Жодної схожості!.. Яке неподобство!.. Я — Фея Берилю-на.

Т і л ь т і л ь. А! Дуже раді...

Фея. Треба рушати зараз же!

Т і л ь т і л ь. А ви підете з нами?..

Ф е я. Це неприпустимо. Вранці я поставила вариво, й щоразу, як мене немає більше години, воно википає... (Вказуючи спершу на стелю, потім — на коминок і, врешті, — на вікно). Звідки ви хочете вийти? Звідси, звідти чи звідти?..

Тільтіль (боязко показує на двері). Я волів би вийти звідти...

Фея (знову гнівається). Це неприпустимо! Яка обурлива звичка! (Вказуючи на вікно.) Ми вийдемо звідси... Ну ж бо!.. Чого ви чекаєте?.. Мерщій одягайтесь!.. (Діти хутко вдягаються.) Я допоможу Мітіль...

Т і л ь т і л ь. У нас немає черевиків.

Фея. Байдуже. Я дам вам чарівного капелюшка. А де ж ваші батьки?..

Тільтіль (показуючи на двері праворуч). Там. Вони сплять...

Ф е я. А дідусь із бабусею?..

Тільтіль. Померли...

Ф е я. А менші брати й сестри є?..

Тільтіль. Так, є. Троє братиків...

М і т і л ь. І четверо сестриць...

Ф е я. Де ж вони?.. Тільтіль. Також померли... Фея. Хочете їх побачити?..

Тільтіль. Ще б пак!.. Негайно!.. Покажіть їх нам!..

Ф е я. Я ж їх не ховаю в кишені!.. Однак все складається якнайліпше: ви стрінете їх у Країні Спомину на шляху до Блакитного Птаха. Повернете ліворуч на третьому перехресті. Що ви тут робили до мого приходу?..

Тільтіль. Ми бавились у пиріжки.

Ф е я. У вас є пиріжки?.. Де ж вони?

Т і л ь т і л ь. В палаці багатих діток... Погляньте... Там так гарно!..

Тягне Фею до вікна.

Фея (при вікні). Так їх їдять інші!.. Тільтіль. Так... Але ж нам усе видно... Ф е я. І ти на них не сердишся?.. Тільтіль. Чого б це?

Ф е я. Бо вони все поїдять самі. Як на мене, дуже погано, що вони з тобою не діляться...

Т і л ь т і л ь. Та ні, вони ж багаті... Ох, як у них лепсько, еге ж?..

Ф е я. Не краще, ніж у тебе.

Тільтіль. Пхе!.. У нас так темно, затісно, та й пиріжків нема...

Фея. Скрізь однаково — ти просто недобачаєш...

Т і л ь т і л ь. Е, ні, я дуже добре бачу, в мене прекрасний зір. Я бачу, котра година на церковному годиннику, а татко — ні...

Фея (знову зненацька розсердившись). Кажу ж тобі: ти нічого не бачиш!.. От який я маю вигляд?.. Якою я тобі здаюся?.. (Тільтіль зніяковіло мовчить.) То як? Відповідай! От я й дізнаюся, чи добре ти бачиш... Вродлива я чи бридка?.. (Тільтіль і далі розгублено мовчить.) Не хочеш відповісти?.. Юна чи стара?.. Рум'янощока чи блідолиця?.. А може, в мене горб?..

Т і л ь т і л ь (запопадливо). Та ні ж бо, ні, він зовсім невеличкий...

Ф е я. А з виразу твого обличчя, здається, величезний... Ніс у мене гачком, а ліве око виколоте?..

Т і л ь т і л ь. Ні-бо, ні, я не казав цього... А хто це вам його виколов?..

Фея (ще дужче дратуючись). Таж воно не виколоте!.. Нечемо! Нікчемо!.. Воно ще гарніше за інше: більше, ясніше, кольору небесної блакиті... А моє волосся ти бачиш?.. Воно золотиться, мов стигла пшениця!.. Або наче золоті самородки!.. Таке густе, що й голові важко... Розсипається навсібіч!.. Поглянь на руки! Бачиш його?.. (Виймає з-під капелюшка два рідкі пасемця сивого волосся.)

Т і л ь т і л ь. Так. Я бачу кілька волосинок.

Фея (обурена). Кілька волосинок?.. Снопи!.. Віхті!.. Оберемки!.. Золоті потоки!.. Я знаю: люди звичайно кажуть, що нічого того не бачать!.. Але ж ти, гадаю, не належиш до цих сліпих злюк?..

Т і л ь т і л ь. Ні, ні. Я добре бачу ті пасемця, що виглядають...

Фея. Але ж треба з не меншим завзяттям бачити й інші, приховані... Які дивні ці люди... Відтоді, як феї вимерли, вони нічого не бачать і навіть про це не здогадуються... Добре, що при мені завжди те, що ладне засвітити згаслі очі... А що це я виймаю з торбинки?..

Т і л ь т і л ь. Ой! Який гарненький зелений капелюшок!.. А що ж це блищить отам, на пряжці?..

Фея. Величезний Діамант, що повертає зір...

Т і л ь т і л ь. Он як!..

Фея. Атож. Спочатку вдягаєш капелюшка, потім легесенько повертаєш Діаманта: от хоч би й так, ліворуч. Зрозумів?.. Він натискує на нікому незнану ґулю в голові, й ти бачиш по-справжньому...

Т і л ь т і л ь. А це не боляче?..

Фея. Аніскілечки, адже він чудодійний... Ти відразу ж побачиш суть речей, як-от душі Хліба, Вина, Перцю... М і т і л ь. І душу Цукру теж?..

Фея (знову зненацька розсердившись). Авжеж!.. Ненавиджу безглузді запитання!.. Душа в Цукру так само цікава, як і душа в Перця. Оце й усе, чим я могла вам допомогти у пошуках Блакитного Птаха... Звісно, Летючий Килим або Перстень-Невидимка вам стали б у пригоді більше... Та я згубила ключ від шафи, де їх зберігаю... А! Ледь не забула!.. (Показуючи на Діамант.) Поглянь! Як тримати його так, а потім — трішечки повернути, побачиш Минуле... Ще один легкий оберт — і побачиш Майбутнє... Це все цікаво, корисно, до того ж Діамант не зчиняє і найменшого шуму...

Тільтіль. Але ж тато його забере...

Ф е я. А він його не побачить! Ніхто не зможе побачити Діаманта, поки він у тебе на голові... Хочеш спробувати?.. (Одягає Тільтілю на голову зеленого капелюшка.) Тепер поверни його... Ще один оберт — і...

Щойно Тільтіль повертає Діаманта, як довкола всі речі зненацька напрочуд змінюють подобу. Стара Фея раптом обертається на чарівну

красуню-принцесу; каміняччя, з якого збудовано хижку, як-найкоштовніше ясніє, іскриться, виграє-виблискує синню сапфірів. Нехитрі меблі в хатинці теж оживають і кращають: дерев'яний столик поводиться гідно й шляхетно, начебто він — із мармуру. Циферблат на дзиґарях, мружачись, лагідно й добросердо всміхається; дверцята ж, за якими змигує туди-сюди вагадло, прочиняються, і звідти вистрибують Години. Вони, сміючись, беруться за руки і заводять танок під звуки казкової музики. Тільтіль, звісно, вражений. У нього вихоплюється вигук.

Тільтіль (показуючи на Години). Хто ці чарівні панни?..

Ф е я. Не бійся. То Години твого життя. Вони тішаться, що бодай на мить вивільнилися й опинились на видноті...

Т і л ь т і л ь. А чому це стіни такі світлі?.. Хіба вони з цукру чи з коштовного каміння?..

Фея. Усі камені однакові, усі камені коштовні. Одначе Людина бачить лише деякі...

А феєрія триває і довершується. Душі чотирифунтових Хлібців ув образі чоловічків, припорошених борошном, убраних у сорочки кольору хлібної скоринки, вилазять із діжі й вистрибують довкруж столу. Навздогін за ними, щойно вибігши з грубки, женеться, корчачись від сміху, Вогонь, вбраний у трико барви сірки й цинобри.

Т і л ь т і л ь. А це що за потвори?..

Ф е я. Не велике панство. Це душі чотирифунтових Хлібців, які, користаючись із настання Царства Істини, вилізли з діжі, де їм було затісно...

Т і л ь т і л ь. А той великий червоний чортяка, від якого так тхне?..

Фея. Цить! Не так голосно! Це Вогонь... Він має препаскудну вдачу.

Феєрія ж на час розмови не вщухає. Киця й Пес, що спали собі, згорнувшись клубочками біля шафи, прокинувшись, одночасно зойкнули і зникли в люку. Замість них з'являються дві нові істоти: одна — в масці бульдога, інша — в масці Киці. Тієї ж миті чоловічок у масці бульдога (відтепер ми зватимемо його Псом) кидається до Тільтіля, душить його в обіймах, вкриває бурхливими й гучними цілунками, а жіночка в масці Киці (відтепер ми зватимемо її Кицею) чепуриться, підкручує вуса, вимиває руки і аж тоді підходить до Мітіль. Пес вистрибує, перекидаючи все довкола догори дригом, і загалом поводиться нестерпно.

Пес. Мій боженьку!.. Добридень! Добридень, мій боженьку!.. Нарешті, нарешті я можу розмовляти! Мені стільки всього треба тобі розповісти!.. Марно я гавкав і метляв хвостом — ти не розумів мене!.. Але ж тепер!.. Добридень!.. Здоров був!.. Я люблю тебе! Люблю!.. Хочеш, я втну якесь диво!?.. Хочеш?.. Хочеш, стану гопки?.. Хочеш, пройдуся догори ногами чи станцюю на линві?..

Т і л ь т і л ь (Зо Феї). Хто цей пан із собачою головою?..

Фея. Невже не впізнав?.. Ти вивільнив душу Тіло!..

Киця (підходячи до Мітіль, спанська недовірливо простягає їй руку). Добридень, панночко... Ви сьогодні надзвичайна!..

Мітіль. Здрастуйте, пані... (До Феї.) А це хто?..

Фея. Неважко здогадатись — тобі простягає руку душа Тілетти... Поцілуй її!..

Пес (відштовхуючи Кицю). І мене!.. Я теж хочу поцілувати боженьку!.. Я поцілую дівчинку!.. Я всіх зацілую!.. Чудово!.. Це вже гульнемо!.. Я налякаю Тілетту!.. Гав! Гав! Гав!..

Киця. Пане, я вас не знаю...

Фея (погрожуючи Псові чарівною паличкою). Зараз же вгамуйся!.. Як ні, ти на віки вічні поринеш у Мовчання...

А феєрія триває: веретено в кутку кімнати чимдуж обертається, тчучи прядиво з чарівних променів світла; в іншому куточку умивальник, перетворившись на осяйний водограй, виспівує тонюсіньким голоском і затоплює раковину потоками перлів і смарагдів. Звідти постає душа Води у подобі струмливої дівчини з розкуйовдженим волоссям. Вона відразу ж стає до боротьби з Вогнем.

Т і л ь т і л ь. А хто ця мокра пані?..

Ф е я. Не бійся. Це Вода. Вона вийшла з крана...

Глек із молоком перекидається, падає зі столу додолу й розбивається. Із розлитого молока здіймається висока біла сором'язлива постать, яка, здається, боїться всього на світі.

Т і л ь т і л ь. А хто ця полохлива пані в самій сорочці?..

Ф е я. То душа Молока розбила глечик...

Цукрова голова, що лежала біля шафи, росте, ширяться, прориває паперову обгортку. Звідти випливає солоденька облудна істота, напівбіла-напівсиня і, догідливо всміхаючись, простує до Мітіль.

Мітіль (схвильовано). Що йому треба?.. Ф е я. Та це ж душа Цукру...

Мітіль (заспокоївшись). А в нього є льодяники?.. Фея. Повнісінько — у кишенях, та й пальці його — з льодяничків...

Зі столу падає лампа, з неї здіймається полум'я, обертаючись на сонцесяйну діву незрівнянної краси. На ній — довгий прозорий сліпуче-яскравий серпанок. Вона стоїть непорушно, наче в екстазі.

Т і л ь т і л ь. Це королева! М і т і л ь. Це Божа Матір!.. Фея. Ні, дітки, це Душа Світла...

А каструлі на полицях обертаються дзиґами, шафа для білизни грюкає дверцятами й розгортає полотна кольору місячного та сонячного сяйва, між ними снується не менш ошатне ганчір'я й дрантя, що збігає з драбини, котра веде на горище. Аж ось хтось тричі сильно стукає в двері праворуч...

Тільтіль (злякано). Це тато!... Він почув нас!..

Фея. Поверни Діаманта!.. Зліва направо!.. (Тільтіль рвучко повертає Діаманта.) Та не так швидко!.. Господи! Тепер запізно!.. Ти надто рвучко його повернув! Вони не встигнуть зайняти свої місця, і ми вскочимо у велику халепу...

Фея знову обертається на бабцю, стіни тьмяніють, Години повертаються до годинника, веретено зупиняється. Здіймається лемент і метушня. Вогонь несамовито бігає по кімнаті, шукаючи коминок, а один із чотирифунтових Хлібців, якому не стало місця в діжі, пе-рестрахавшись, голосить.

Фея. Що трапилось?..

Х л і б (у сльозах). У ді-і-і-жі-і... нема-а-а-є бі-і-іль-ше... мі-і-ісця-я...

Фея (зазирнувши до діжі). Та ні ж бо, є... (Відсуває інші хлібці, які повертаються на свої місця.) Ну ж бо! Мерщій посуньтеся!..

Знову — стукіт у двері.

Х л і б (у розпачі, марно намагаючись залізти до діжі). Немає ради!.. Він з'їсть мене першим!..

Пес (вистрибуючи довкола Тільтіля). Мій Боженьку!.. Я ще тут!.. Я ще можу розмовляти з тобою! Я ще можу поцілувати тебе!.. Ще! Ще! Ще!..

Фея. Як, і ти?.. І ти ще тут?..

Пес. Мені пощастило... Я не встиг поринути в Мовчання, ляда люку зачинилася зашвидко...

К и ц я. І моя також... Що з нами буде?.. Це небезпечно?..

Ф е я. О Боже! Я мушу сказати вам правду: той, хто піде з дітьми, помре наприкінці мандрівки...

К и ця А той, хто не піде?..

Фея. Той проживе ще кілька хвилин...

К и ц я (до Пса). Мерщій! До люку!..

Пес. Ні! Ні!.. Я не хочу до люку!.. Я хочу піти з боженькою!.. Я хочу весь час із ним балакати!..

Киця. Бовдур!..

Знову — стукіт у двері.

Хліб (ридма ридаючи). Я не хочу померти наприкінці мандрі-і-івки!.. Хочу зараз же повернутись до ді-і-іжі-і!.. Зараз же!..

Вогонь (весь час гасає по кімнаті, шиплячи від жаху). Я не знаходжу грубки!..

Вода (марно силкується зайти до крана). Я не можу ввійти до крана!..

Цукор (метушиться довкола паперової обгортки). Я розірвав паперову обгортку!..

Душа Молока (мляво й соромливо). Мого глечика розбито!..

Фея. Боже мій, які вони дурні!.. Дурні страхопуди!.. То ви волієте й далі нидіти у своїх бридких коробках, люках і кранах замість вирушити з дітьми на пошуки Птаха?..

У с і (за винятком Пса і Душі Світла). Так! Так! Зараз же!.. Мій кран!.. Моя ді-і-іжа!.. Моя грубка!.. Мій люк!..

Фея (до Душі Світла, яка замислено дивиться на скалки лампи). А ти, Душе Світла, ти що скажеш?..

Душа Світла. Я піду з дітьми...

Пес (радісно гавкаючи). І я теж!.. Я теж!..

Ф е я. От і молодці! Зрештою, відступати тепер запізно. У вас вибору немає — ви всі підете з нами... Тільки ти, Вогню, не наближайся ні до кого, ти, Песику, не займай Киці, а ти, Водице, тримайся прямо й намагайся не бризкати на всіх!..

Чути сильний стукіт у двері праворуч.

Тільтіль (прислухавшись). Це знову тато!.. Цього разу він підвівся. Я чую його кроки!..

Фея. Вийдемо через оце віконце!.. Спершу підемо до мене — я вдягну належним чином усіх — і Тварин, і Речі, й Стихії... (До Хліба.) Хлібцю, клітку для Блакитного Птаха понесеш ти... Стережи ж її... Мерщій! Мерщій! Не гаймо часу!...

Віконце раптом витягується і набуває форми дверей. Всі виходять. Потому вікно знову вирівнюється і, ніби ніде нічого, зачиняється. В кімнаті знову западає морок. Двері праворуч прочиняються, і звідти визирають обличчя Батька й Матері Тіль.

Батько Т і л ь. Та ні, все гаразд... То цвіркун... Мати Т і л ь. Ти бачиш їх?.. Батько Тіль. Авжеж... Вони тихенько сплять... Мати Тіль. Так, я чую їхнє дихання...

Двері зачиняються.

Завіса.

ДІЯ ДРУГА Картина друга

У Феї

Розкішний передпокій палацу Феї Берилюни. Колони — зі світлого мармуру, із золотими та срібними капітелями, сходами, портиками, балюстрадами тощо.

З глибини сцени праворуч із гардеробу Феї (кімната, звідкіль сиплються промені світла) виходять Киця, Цукор і Вогонь, вбрані у вишукані шати. Киця на свою чорну шовкову сорочку накинула легкий серпанок. Цукор вирядився в шовкову біло-блакитну сукню, а Вогонь — у довгу кармазинову мантію на золотій підкладці й капелюшок із

барвистими китицями. Вони переходять усю сцену й опиняються на передньому плані, праворуч, під портиком, де їх збирає Киця.

Киця. Сюди. Я знаю всі закутки палацу... Феї Бери-люні його залишив у спадок Синя Борода... Скористаймося з наших останніх хвилин свободи, поки діти й Душа Світла навідують онучку Феї!.. Я скликала вас сюди, щоб обговорити наше становище... Чи всі зійшлися?..

Ц у к о р. Із гардеробної виходить Пес...

Вогонь. Хай йому грець! У що це він убрався?..

Киця. Він обрав ліврею одного з лакеїв Попелюшки... Йому це дуже личить... У нього ж холопська вдача... Сховаймося за балюстрадою... Я його побоююсь... Краще б йому не знати, про що йтиметься...

Цукор. Нема ради... Він винюхав нас... Погляньте: разом із ним із гардеробної виходить Вода... Господи! Яка ж вона гарна!..

П е с і В о д а долучаються до першої групки.

Пес (вистрибуючи). Ось і ми! Ось і ми!.. Які ми гарненькі! Погляньте! Які мережива! Яке гаптування!.. Щире-прещире золото!..

Киця (до Води). Це, здається, сукня Колір часу Ослячої шкури?.. Вгадала?..

Вода. Атож, вона мені личила найбільше...

Вогонь (крізь зуби). їй би ще парасольку...

Вода. Ви щось сказали?..

В о г о н ь. Та ні, нічого...

Вода. А мені почулося, що ви говорили про величезний червоний ніс, який я бачила цими днями...

Киця. Годі! Не сварімось! У нас є важливіші справи... Ми чекаємо тільки Хліба... Де ж він?..

Пес. Він там усе перевернув догори дригом у пошуках костюма...

Вогонь. Справді, з чималим черевцем важко... Та й виглядає він по-дурному...

Пес. Врешті-решт він обрав оздоблений коштовностями турецький халат, ятаган і тюрбан...

К и ц я. Он він!.. Убрався в найкращий костюм Синьої Бороди...

Увіходить Хлібу щойно змальованому костюмі. Шовковий халат ледве зійшовся йому на череві. Однією рукою він тримається за руків'я ятагана, що висить на паску, а в іншій несе клітку для Блакитного Птаха.

Хліб (суне гоголем). То що?.. Як вам я?..

Пес (вистрибуючи довкола Хліба). Який вродливець!.. Який дурило!.. Який вродливець!.. Який вродливець!..

К и ц я (до Хліба). Діти вже теж убрались?

Хліб. Авжеж. Пан Тільтіль обрав червону куртку, білі панчішки й сині штанці Хлопчика-Мізинчика... Щодо панни Мітіль, то вона вбралась у

платтячко Гретель і черевички Попелюшки... Але найважче було вдягти Душу Світла!..

Киця. Чому це?..

Хліб. Фея вважає її такою гожою, що взагалі не схотіла вдягати!.. Та я від імені громади основних і високоповажних речей заперечив і зробив заяву, що за таких умов відмовляюся подорожувати з нею...

В о г о н ь. їй узагалі треба купити абажура!..

Киця. А що ж відповіла Фея?..

Хліб. Вона кілька разів тріснула мене паличкою по череву й по голові...

Киця. І що ж?

Хліб. Мене відразу ж переконали ці аргументи, та на-останок Душа Світла таки вибрала шати кольору Місяця, які були на денці скриньки зі скарбами Ослячої шкури...

Киця. Ну, годі вже правити теревені, в нас обмаль часу... Йдеться про наше майбутнє... Всі добре чули, що сказала Фея: наприкінці мандрівки скінчиться й наше життя... Отже, ми маємо докласти всіх зусиль, аби подорожувати якнайдовше... Але ж є ще дещо: маємо поміркувати над нашим становищем і над майбутнім наших дітей...

Хліб. Слава! Слава!.. Киця має рацію!..

Киця. То вислухайте мене... Всі присутні тут — Тварини, Речі й Стихії — мають душу, яку Людина ще не розгадаіла. Ось чому ми ще не втратили залишки незалежності. Та щойно Людина знайде Блакитного

Птаха, вона побачить і збагне геть усе, а ми опинимось у неї в цілковитій залежності... Саме про це дізналась я від моєї давньої подруги Ночі, берегині таємниць Буття... Тож ми зацікавлені, щоби за будь-яку ціну Людина не знайшла Блакитного Птаха. Навіть якщо задля цього доведеться пожертвувати життям дітей...

Пес (обурено). Що це вона меле?.. Ану ж бо повтори!.. Я, либонь, не дочув?..

Хліб. Замовкніть!.. Вам не надано слова!.. Головую на зборах я...

В о г о н ь. А хто ж це вас обрав головою?..

В о д а (до Вогню). Тихо!.. Це вас не стосується!..

Вогонь. Обходить... Теж мені велике цабе!..

Цукор (примирливо). Дозвольте!.. Не сварімось... Це питання дуже важливе... Передусім слід дійти згоди щодо заходів, яких ми маємо вжити...

Х л і б. Я цілком згоден із позиціями Цукру й Киці...

Пес. Дурниці!.. Людина — над усе!.. їй треба підкорятися й виконувати всі її накази... Лише в цьому — істина... Я тільки її визнаю... Хай живе Людина!.. Жити й умерти задля Людини!.. Людина — Бог!..

Х л і б. Я цілком згоден із позицією Пса.

К и ц я (до Пса). Але ж ми наводимо певні аргументи...

П е с. А не треба жодних аргументів!.. Я люблю Людину, от і все!.. Якщо ви щось вчините проти дітей, я спершу перегризу вам горлянки, а тоді все їм розповім...

Цукор (солоденько). Дозвольте... Не варто аж так гарячкувати... Ви обоє в певній мірі маєте слушність... Завжди-бо є "за" і "проти"

Х л і б. Я цілком згоден із позицією Цукру!..

Киця. Хіба ми всі: Вода, Вогонь, і навіть ви, Хлібе і Псе, не стали жертвами жахливої тиранії?.. Згадайте часи до появи деспота, коли ми всі вільно ходили Землею... Вода й Вогонь були єдиними володарями світу... Погляньте, на що вони перетворились!.. А ми, хирляві нащадки великих хижаків?.. Обережно!.. Не подаймо знаку... Я бачу: надходять Душа Світла й Фея... Душа Світла стала на бік Людини — то наш найлютіший ворог... Ось і вони...

Праворуч увіходять ФеяіДушаСвітла, за ними — Тільтіль

і Мітіль.

Фея. Ну?.. Що це таке?.. Чому ви причаїлись у кутку, мов заколотники?.. Час вам рушати... Я вирішила: вашим поводирем на час мандрівки буде Душа Світла... Ви всі коритиметесь їй, наче мені самій... Я передаю їй чарівну паличку... Діти сьогодні ввечері навідають померлих Дідуся з Бабусею... Ви ж виявите чемність і з ними не підете... Вони повечеряють із небіжчиками, а ви тим часом підготуєте все необхідне для завтрашнього тривалого переходу... Ну ж бо! Всі — по місцях! Рушаймо!

Киця (облудливо). Я саме це їм і казала, пані Феє... Закликала всіх відважно й сумлінно виконувати свої обов'язки. На жаль, Пес щоразу мене перебивав...

Пес. Що?.. Ну, начувайся!..

Хоче накинутись на Кицю, однак Тільтіль зауважив цей порив і зупинив його, погрожуючи.

Тільтіль. Годі, Тіло!.. Стережись: якщо ти ще бодай раз...

Пес. Мій боженьку, ти ж не знаєш... Вона ж...

Тільтіль (погрожує Псові). Тихо!..

Фея. Годі вже!.. Нехай Хліб на сьогодні передасть клітку Тільтілю... Можливо, Блакитний Птах заховався в минулому, в Пращурів... Так чи так, а цією нагодою не треба нехтувати... То де ж твоя клітка, Хлібцю?..

Хліб (урочисто). Дозвольте, лише пару слів, пані Феє... (У позі оратора, який виголошує промову.) Будьте за свідків, що ця срібна клітка, котру мені довірили...

Фея (перебиває його). Годі вже!.. Без теревенів! Ми вийдемо звідси, а діти — звідти...

Тільтіль (занепокоєно). Ми підемо самі?..

М і т і л ь. Я хочу їсти.

Т і л ь т і л ь. Я теж!..

Ф е я (до Хліба). Розстібни турецького халата і вріж їм по шматочку зі свого товстезного черева...

Хліб розстібає халат, дістає ятаган і відрізає дітям два окрайці від величезного черева.

Цукор (підходячи до дітей). Дозвольте заразом пригостити вас кількома льодяничками...

Ламає один за одним усі п'ятеро пальців лівої руки й простягає їх

дітям.

М і т і л ь. Що він накоїв?.. Він зламав усі пальці...

Цукор (запобігливо). Скуштуйте їх... Вони такі смачнючі... Це справжнісінькі льодянички...

М і т і л ь (смокче льодяник). Боже, яка смакота!.. А в тебе їх багато?..

Цукор (скромно). Авжеж, скільки хочете...

М і т і л ь. А тобі не дуже боляче їх ламати?..

Цукор. Анітрохи... Навпаки: це надзвичайно вигідно — вони відразу ж відростають, тим-то в мене завжди чисті й нові пальці...

Фея. Глядіть, дітки, не їжте забагато цукру. Не забувайте: у Дідуся з Бабусею на вас чекає вечеря...

Тільтіль. Вони тут?..

Фея. Незабаром ви їх побачите...

Т і л ь т і л ь. Як це ми їх побачимо, якщо вони померли?..

Ф е я. А як це вони вмерли, якщо живуть у вашій пам'яті?.. Люди не знають цієї таємниці... Вони взагалі мало на чому знаються... А ти

завдяки Діаманту побачиш: Мертві, яких пам'ятають, живуть так само щасливо, начеб і зовсім не вмирали...

Т і л ь т і л ь. А Душа Світла піде з нами?..

Душа С в і т л а. Ні. Побудьте собі з родиною самі... Я чекатиму недалечко... Не хочу вам набридати... Мене ж не запрошували...

Т і л ь т і л ь. А як до них дістатись?..

Фея. Цією ось дорогою... Ви тепер на порозі Країни Спомину. Щойно повернеш Діаманта, як одразу ж побачиш велике дерево з надписом... То й знатимеш: ти потрапив куди слід... Та не забудьте: ви маєте повернутися за чверть дев'яту... Це надзвичайно важливо... Не спізнюйтесь!.. Будьте пильні: не встигнете, то й пропадете... До зустрічі!.. (Підкликає Кицю, Пса, Душу Світла та інших.) Ходімо сюди... А діти хай собі йдуть туди...

Виходить із Душею Світла, Тваринами та іншими праворуч, діти ж виходять ліворуч.

Завіса

Картина третя

Країна Спомину

З густого туману на перший план праворуч випливає могутній дуб. До стовбура прибито табличку з написом. Світло довкола — молочне, каламутне, непроникне. Тільтіль і Мітіль опиняються під

деревом.

Тільтіль. Ось воно, дерево!..

М і т і л ь. А на ньому — табличка!..

Тільтіль. Нічого не можу прочитати... Стривай-но, ось вилізу на цей корінь... Справді, тут написано "Країна Спомину"

Мітіль. Вона тут і починається?..

Тільтіль. Так. Он стрілка!..

М і т і л ь. То де ж вони є, дідусь із бабусею?

Т і л ь т і л ь. За туманом... Ось-ось маємо їх побачити...

М і т і л ь. А я нічого не бачу!.. Своїх ніг і рук не бачу... (Пхинькає.) Мені зи-и-имно... Я не хочу більше мандрува-а-ти... Хочу додо-о-ому!..

Т і л ь т і л ь. Та годі вже! Чого це ти розрюмсалась, наче Вода... І не сором тобі?.. Така велика дівчинка плаче!.. Поглянь: туман уже розсіюється... Ми ось-ось побачимо, що за ним...

Мряка справді заворушилася: вона легшає, світлішає, випаровується й тане. Невдовзі світло трохи прозорішає, й за маревом видно оповиту заростями веселу селянську хатинку під зеленим дахом. Вікна й двері прочинені. Попід дашками — вулики, на підвіконнях — глечики з квітами, клітка, в якій спить дрізд. Біля дверей — лавка, на ній сидять старий селянин із дружиною, себто Дідусь і Бабуся Тільтіля та Мітіль. Обоє глибоко сплять.

Тільтіль (одразу ж упізнає їх). Та це ж дідусь із бабусею!..

Мітіль (плескає в долоні). Так! Так!.. Це вони! Вони!

Тільтіль (непевно). Стривай!.. Невідомо ще, чи зможуть вони рухатись... Зачекаймо за деревом...

Бабуся Тіль розплющує очі, підводить голову, потягається, позіхає, дивиться на Дідуся Тіль. Він теж поволі прокидається.

Бабуся Тіль. Маю гадку, що наші живі онучата мали б сьогодні завітати до нас...

Дідусь Тіль. Вони, певне, згадують нас. Зі мною щось негаразд, і в ногах якийсь свербіж...

Бабуся Тіль. Вони, мабуть, зовсім поруч — сльози радості забриніли мені в очах...

Дідусь Т і л ь. Ні, ні. Вони далеченько... Я ще заслабкий...

Бабуся Тіль. Кажу ж тобі: вони вже тут. До мене вернулися сили...

Тільтіль і Мітіль (вибігають із-за дуба). Ми тут!.. Тут!.. Дідусю! Бабуню!.. Це ми!.. Ми!..

Дідусь Тіль. Ага! То як?.. Що я тобі казав?.. Я був певен: вони прийдуть сьогодні...

Бабуся Тіль. Тільтілю!.. Мітіль!.. Це ти!.. Це вона!.. Це вони!.. (Силкується вибігти до них назустріч.) Ні! Бігти не можу!.. Вражий ревматизм!

Дідусь Тіль (шкутильгає до них назустріч). І я не можу... Все через цю милицю... Ходжу на ній, відколи впав із великого дуба...

Діти, Бабуся й Дідусь гаряче цілуються.

Бабуся Т і л ь. Як же ж ти виріс і зміцнів, Тіль-тільчику!..

Дідусь Тіль (погладжуючи волосся Мітіль). А Мітіль!.. Поглянь!.. Яке в неї волоссячко, які оченята!.. Красуня!.. А як чудово пахне!..

Бабуся Тіль. Ходіть, я ще вас поцьомаю!.. Сідайте до мене на колінця!..

Дідусь Тіль. А меш — зась?..

Бабуся Т і л ь. Ні, ні! Спершу — до мене!.. Як там ведеться татку й мамці?..

Тільтіль. Чудово, бабусю... Коли ми пішли, вони спали...

Бабуся Тіль (милується ними й пестить). Господи! Які ви гарненькі й чистенькі!.. Тебе вимила матуся?.. І панчішки в тебе цілісінькі!.. Колись було я їх церувала.

Чому ж ви до нас не заходите частіше?.. Ми такі раді!.. Вже стільки місяців нікого не бачили! Ви зовсім забули нас...

Тільтіль. Але ж ми не могли, бабуню... Сьогодні ми тут лише завдяки Феї...

Бабуся Тіль. А ми завжди чекаємо відвідин живих... Вони так рідко заходять до нас... Пождіть, коли ж це ми бачилися востаннє?.. Коли?.. А! На день Усіх Святих, як ото били церковні дзвони...

Т і л ь т і л ь. На день Усіх Святих?.. Того дня ми навіть із дому не виходили, бо сильно застудилися...

Бабуся Тіль. Але ж ви згадували нас...

Тільтіль. Так...

Бабуся Тіль. Так-от, щоразу, як ви згадуєте нас, ми прокидаємось і зустрічаємось...

Т і л ь т і л ь. Як це? Варто лише...

Бабуся Тіль. Ну, звісно... Ти ж і сам це добре знаєш...

Т і л ь т і л ь. Та ні, я не знав...

Бабуся Тіль (Зо Дідуся Тіль). Дивні вони там, нагорі... Вони ще не знають... То вони нічого не навчились?..

Дідусь Тіль. Так само, як і за наших часів... Живі весь час мелють дурниці про Інших...

Т і л ь т і л ь. То ви весь час ото спите?..

Дідусь Тіль. Авжеж, спимо чимало... Поки нас не збудить згадка Живих... Коли життя скінчилось, незле й поспати... Але ж як приємно іноді прокинутись!..

Т і л ь т і л ь. То ви померли не насправжки?..

Дідусь Тіль (аж підстрибнувши). Га?.. Що він сказав?.. Він уживає якісь незрозумілі слова... Це, мабуть, нове слово, нова вигадка?..

Тільтіль. Слово "померли"?..

Дідусь Тіль. Еге, оце слово... Що воно значить?..

Тільтіль. Те, що більше не живеш... Дідусь Тіль. Які вони кумедні там, нагорі!

Т і л ь т і л ь. А вам добре тут?..

Дідусь Тіль. Та незле, незле... А якби за нас іще й молились...

Тільтіль. Тато казав, що молитися більше не треба...

Дідусь Тіль. Треба, треба... Коли молишся, згадуєш...

Бабуся Тіль. Так, так. А якби ви до нас іще частіше навідувались, було б зовсім добре... Пригадуєш, Тіль-тілю?.. Минулого разу я спекла вам смачного яблучного пирога... Ти так нажерся, що шлунок гуркотів...

Т і л ь т і л ь. Та я не їв яблучних пирогів од минулого року... Цього року яблук не було...

Бабуся Тіль. Не мели дурниць... Тут вони є завжди...

Т і л ь т і л ь. Та це ж не одне й те саме...

Бабуся Тіль. Чому це? Чому не одне й те саме?.. Все одне й те саме, бо й цьоматись можна...

Тільтіль (дивиться на Дідуся, а тоді — на Бабусю). Ти анітрохи не змінився, дідусю, анітрохи... Та й бабуся анітрішки не змінилася... Ви лише погарнішали...

Дідусь Тіль. Еге ж, гріх Бога гнівити... Ми не старіємо... А ви, ви от ростете!.. Добре вас жене!.. Ось на дверях зарубка з минулого разу... Із дня Всіх Святих... Ну ж бо, стій рівно!.. (Тільтіль стає проти дверей.) На цілих чотири пальці вищий!.. Багатенько!.. (Мітіль теж стає проти

дверей.) А Мітіль — на чотири з половиною пальці!.. А не бий вас лиха година! Ач як повиростали, ач як!..

Тільтіль (роззираючись довкола, захоплено). Усе як і було, усе на своїх місцях!.. Але ж усе покращало!.. Ось годинник із великою стрілкою, від якої я відламав кінчика...

Дідусь Тіль. А ось супова миска без держака... Т і л ь т і л ь. А ці двері я продірявив, коли знайшов буравчика...

Дідусь Тіль. Еге ж, ти чимало в нас нашкодив!..

А онде слива, на яку ти любив залазити, як мене не було вдома... На ній досі смачні червоні сливи...

Т і л ь т і л ь. Та вони ще кращі!..

М і т і л ь. А он старий дрізд!.. Він іще співає?.. Дрізд прокидається і співає на повен голос.

Бабуся Тіль. От бачиш... Щойно згадаєш його...

Тільтіль (помічає, що дрізд насправді блакитний, вражено). Таж він блакитний!.. То це він Блакитний Птах, якого я маю принести Феї!.. А ви не сказали, що він тут!.. О! Який він блакитний, блакитний-преблакитний, як волошка!.. (Благально.) Дідусю, бабуню, ви мені його дасте?.. Будь ласка...

Дідусь Тіль. Та, мабуть... Я й не проти... Як ти гадаєш, бабцю?..

Бабуся Тіль. Та вже ж, та вже ж... Нащо він нам здався?.. Тільки й того, що спить... Його й не чути ніколи...

Т і л ь т і л ь. Я посаджу його до клітки... Де вона?.. А! Я ж забув її за великим деревом... (Підбігає до дерева, приносить клітку й зачиняє в ній дрозда). То ви справді мені його даруєте?.. Ото вже Фея зрадіє!.. А Душа Світла й поготів!..

Дідусь Тіль. Тільки я за нього не ручуся... Боюся, він уже не зможе призвичаїтись до горішньої метушні й повернеться з першим-ліпшим вітром... Та вже дивіться самі... Залиш клітку тут і ходи подивись на корівчину...

Тільтіль (помітивши вулики). А як ведеться бджілкам?..

Дідусь Тіль. Та непогано... Як це ви кажете? Вони "більше не живуть"?.. А от працюють добряче...

Тільтіль (підходить до вуликів). Еге ж!.. Як пахне медком!.. Стільники, мабуть, повнісінькі!.. Які тут гарні квіточки!.. А мої померлі сестроньки теж тут?..

М і т і л ь. А де мої троє небіжчиків-братиків?..

По цих словах семеро діток, неоднакових на зріст, вибігають із хатки одне за одним — такою собі вервечкою.

Бабуся Тіль. Ось вони!.. Тільки їх згадаєш, тільки за них зайде мова, а вони вже й тут, пустуни...

Тільтіль і Мітіль біжать назустріч дітям. Радісні цілунки, танці, кружляння, вереск, штовханина.

Тільтіль. Агов, П'єро!.. (Беруться за чуби.) А! Поборюкаємося, як колись?.. Гей, Робере!.. Здоров, Жане!.. А де твоя дзиґа?.. А ось Мадлен і П'єретта, Полін і Ри-кетта...

Мітіль. Ой! Рикетто! Рикетто!.. Вона все ще лазить навкарачки!..

Бабуся Тіль. Так, більше не росте...

Тільтіль (помітивши песика, котрий дзявкає коло них). Та це ж Кікі, якому я втяв хвостика Полініними ножицями... Він такий самий...

Дідусь Тіль (повчально). Так, тут усе незмінне...

Тільтіль. Ав Поліни й досі на носі прищик!..

Бабуся Тіль. Так, ніяк ото не зникне — нема ради...

Тільтіль. Ой! Які вони гарненькі!.. Пухкенькі й рум'яненькі!.. Які в них повненькі щічки!.. Схоже, їх добре годують...

Бабуся Тіль. Відтоді, як вони — Неживі, їм значно краще... Нема чого боятися: ні тобі турбот, ані хвороб...

Годинник у хатинці б'є вісім разів.

Бабуся Тіль (вражена). Що воно таке?.. Дідусь Тіль. Далебі не знаю... Мабуть, годинник...

Бабуся Т і л ь. Не може бути... Його ніколи не чути...

Дідусь Т і л ь. Бо ми не думаємо про час... Хтось подумав про час?..

Тільтіль. Так, це я... Котра година?..

Дідусь Тіль. Навіть не знаю. Давненько я не рахував годин. Годинник пробив вісім разів... Мабуть, це те, що нагорі звуть восьмою годиною...

Тільтіль. Душа Світла чекає нас за чверть дев'яту... Так звеліла Фея... Це надзвичайно важливо... Я побіжу...

Бабуся Тіль. Ви ж не збираєтесь піти не повечерявши!.. Мерщій, мерщій виносьте з хати стола!.. У мене смачнючий капусняк і добрий сливовий пиріг...

Виносять стола, ставлять біля дверей, приносять страви, тарілки тощо. Всі допомагають одне одному.

Тільтіль. Таж Блакитний Птах у мене. Та й відколи я не їв капусняку? Віддавна! Відколи в дорозі... По готелях таким не частують...

Бабуся Тіль. Ось! Усе готово!.. Дітки! До столу!.. Як поспішаєте, не гайте часу...

Запалюють лампу, наливають суп. Старі й онуки сідають до столу вечеряти. Весела штовханина, лемент, стусани, сміх.

Тільтіль (уминаючи за обидві щоки). Яка смакота!.. Господи, яка смакота!.. Хочу ще! Ще!..

Лунко стукає дерев'яною ложкою по тарілці.

Дідусь Тіль. Те-те! Вгамуйся!.. Такий самий бешкетник... От розіб'єш тарілку, тоді начувайся!..

Тільтіль (підводиться на лавці). Хочу ще! Ще!..

Дотягується до каструлі з супом і тягне її до себе. Та казанок ураз перекидається, суп розливається по столу й на коліна старим і малим. Обпечені діти верещать.

Бабуся Тіль. От і маєш!.. Казала ж тобі!.. Дідусь Тіль (дає Тільтілю пам уятного стусана). Ось, маєш!..

Тільтіль (отетерів, тоді — прикладає руку до щоки й радо вигукує). О! Саме такі стусани ти й давав мені, як був живий... Дідусю, отримувати від тебе стусани так приємно!.. Дай-но, я тебе поцілую за це!..

Дідусь Тіль. Та добре вже... Я можу ще дати пам'ятного, як тобі це до смаку...

Годинник б'є пів на дев'яту.

Тільтіль (рвучко підводиться). Пів на дев'яту!.. (Кидає ложку.) Мітіль, ми спізнимось!..

Бабуся Тіль. Побудьте ще трішки!.. Ще кілька хвилин!.. Біжите як на пожежу!.. Ми ж так рідко бачимося!..

Т і л ь т і л ь. Ні, нам не можна... Душа Світла така добра... А я їй обіцяв... Ходімо, Мітіль, ходімо!..

Дідусь Тіль. Ці живі завжди метушаться, кудись поспішають!..

Т і л ь т л ь (прихопивши клітку й поспіхом цілуючи всіх). Бувай, дідусю!.. Бувай, бабуню!.. Бувайте, братики, сестроньки! П'єро! Робере! Полін! Мадлен! Рикетто! Кікі!.. Я відчуваю: нам тут більше лишатися не можна... Не плач, бабуню, ми часто будемо заходити до вас...

Бабуся Тіль. Заходьте хоч би й щодня!..

Тільтіль. Так, так! Ми будемо приходити якнайчастіше...

Бабуся Тіль. Тільки й радості, тільки й свята — приймати ваші думки...

Дідусь Тіль. У нас інших розваг немає...

Тільтіль. Мерщій! Мерщій! Клітку!.. Птаха!..

Дідусь Тіль. Ось він!.. Але я в ньому не певен... Як він полиняє...

Тільтіль. Бувайте! Бувайте!..

Брати й сестри Тіль. Бувай, Тільтілю!.. Бувай, Мітіль!.. Не забудьте про льодяники!.. Бувайте!.. Вертайте!.. Повертайтесь!..

Усі махають хусточками, а Тільтіль і Мітіль поволі відходять. Але останні репліки лунають притишено — туман густішає, все поринає у мряку. Тож на час, коли завіса падає, Тільтіль і Мітіль опиняються самі під великим дубом.

Тільтіль. Сюди, Мітіль... М і т і л ь. А де ж Душа Світла?..

Т і л ь т і л ь. Не знаю... (Глянувши на птаха в клітці.) Ти диви! Птах більше не блакитний!.. Він почорнів!..

Мітіль. Дай мені руку, братику. Мені дуже страшно... І холодно...

Завіса.

ДІЯ ТРЕТЯ Картина четверта

Палац Ночі

Простора дивовижна зала суворої, холодно-металевої, аж мертвотної величі. Вона має форму трапеції на кшталт якогось грецького чи єгипетського храму; колони, архітрави, підлога й оздоблення могли би бути з чорного мармуру, ебенового дерева й золота. Базальтові сходи, що дедалі вище підносяться вглиб сцени, займають майже всю широчінь зали і поділяють її на три плани. По обидва боки від колон — двері з темної бронзи, а в глибині — величезна мідна брама. Мармур і чорне дерево тьмяно виблискують, і, здається, саме це мляве півсвітло осяває весь Палац.

Коли піднімають завісу, на сходах другого плану сидить Н і ч у подобі чарівної жінки, вбраної в довгі чорні шати. Поруч із нею — двоє дітей. Перший, ледь не голий, схожий на Амура, усміхається у солодкому сні. Другий, закутаний у вбрання з голови до ніг, стоїть непорушно. На передньому плані справа увіходить Киця.

Н і ч. Хто йде?..

Киця (знесилена, вкладається на мармурові сходи). Це я, матінко Ніч!.. Зовсім знемогла...

Н і ч. Що трапилось, дитинко?.. Яка ж ти бліда, худа та ще й по самісінькі вуса в багнюці... Знову билася з кимсь на даху в сльоту?..

К и ц я. Чи ж мені тепер ідеться про дахи?.. Мова про нашу таємницю!.. Це вже початок кінця!.. Мені пощастило вислизнути на хвильку, щоби попередити вас... Ось тільки боюся, вже нічим не зарадиш...

Ніч. Тобто?.. Та що сталося?!..

К и ц я. Я вам уже розповідала про малого Тільтіля, лісничого сина, і про чарівний Діамант... Так-от: хлопчина простує сюди, щоб упіймати Блакитного Птаха...

Н і ч. Та він його ще не спіймав...

К и ц я. Та незабаром упіймає, якщо не витворимо якогось дива... Ось що трапилось: Душа Світла, провідниця людей, зрадила нас усіх і остаточно пристала на бік дітей. Вона щойно довідалася, що справжній Блакитний Птах, єдиний, хто здатен знести денне світло, ховається тут, серед блакитних птахів сну, котрі живляться місячними променями й гинуть, узрівши Сонце... їй, одначе, заборонено вступати до Вашого палацу, тим-то вона й послала сюди дітей. А оскільки ви не можете стати на заваді бажанню Людини відімкнути дверцята печер із таємницями, то не знати, чим те все скінчиться... Таж якщо, на лихо, їм пощастить упіймати справжнього Блакитного Птаха, нам тільки й зостанеться, що зникнути...

Н і ч. Господи-Боже!.. У які жахливі часи ми живемо!.. Ані хвилиночки спокою!.. Останніми роками я геть-чисто перестала розуміти Людину... Чого вона прагне?.. Невже має розгадати все?.. Вона осягнула вже третину моїх Таємниць, усіх Страхіть узяв страх — і вони більше не сміють показуватися на людські очі, всі Примари повтікали, Хвороби здебільшого нездужають...

Киця. Знаю, матінко Ніч, усе те я знаю. Часи справді важкі, та й ми хіба самі боремося з Людиною... Але я чую — гість десь поруч. Як на мене, є лише один-єдиний вихід: оскільки це діти, їх треба добряче налякати, щоб їм і на думку не спало відмикати важезну дальню браму, за якою перебувають блакитні птахи... Таємниці інших печер відвернуть їхню увагу й добряче їх настрахають...

Н і ч (прислухаючись до звуків іззовні). Що це мені чути?.. їх там кілька?

К и ц я. Не зважайте. То наші спільники — Хліб і Цукор. Вода захворіла, а Вогонь прийти не зміг, оскільки він родич Душі Світла... Тільки Пес проти нас, але його не здихатись...

Праворуч, на передньому плані сторожко увіходять Тільтіль, Мітіль, Хліб, Цукор і Пес.

Киця (вибігає назустріч Тільтілеві). Сюди, сюди, мій паночку!.. Я сповістила Ніч, і вона рада вітати вас у себе... Даруйте їй — вона не змогла вийти до вас назустріч, бо нездужає...

Тільтіль. Доброго дня, пані Ноче!..

Н і ч (обурившись). "Доброго дня"? Не розумію... Ти міг би сказати мені "Добраніч!" чи бодай "Доброго вечора!"

Тільтіль (збентежений). Даруйте, п-пані... Я не знав. (Вказуючи на дітей.) А це ваші малята?.. Такі гарненькі!.. Н і ч. Так. Це Сон...

Т і л ь т і л ь. А чого він такий товстюх?.. Н і ч. Бо добре спить...

Т і л ь т і л ь. А цей хованець?.. Чому він затуляє обличчя?.. Він хіба хворий?.. І як його звати?..

Н і ч. Це сестра Сну... Краще не називати її імені... Тільтіль. Чому б це?..

Н і ч. Бо її ім'я чути неприємно... Побалакаймо краще про інше... Киця сказала, буцім ви прийшли по Блакитного Птаха?..

Тільтіль. Так, пані, якщо ваша ласка... Прошу, скажіть мені, де він...

Н і ч. Навіть і гадки не маю, мій юний друже... Я певна лише ось у чому: тут його немає... Я ніколи його не бачила...

Тільтіль. Еге! Душа Світла казала, що він тут, а вона ніколи не говорить абищо... Будьте ласкаві, дайте мені ключі від дверей!..

Ніч. Але ж, серденько, зрозумій мене: я не можу віддати ключі першому-ліпшому... Я стережу всі таємниці Природи. Я відповідаю за них, і мені суворо заборонили розкривати їх бозна-кому, надто ж — дитині...

Т і л ь т і л ь. Ви не маєте права відмовляти Людині... Я це знаю...

Н і ч. І хто ж тобі таке сказав?..

Тільтіль. Душа Світла...

Ніч. Знову ця Душа Світла!.. Вічно ця Душа Світла!.. Що це вона суне свого носа до чужого проса?..

Пес. Мій боженьку! А хочеш, я силою відберу в неї ключі?..

Тільтіль. Тихо! Вгамуйся й поводься чемно!.. (До Ночі.) Будьте ласкаві, пані, дайте мені ключі...

Н і ч. Ти принаймні маєш знак?.. Де він?..

Тільтіль (торкається капелюшка). Ось... Діамант...

Н і ч (приречено). Нехай собі... Ці ключі відмикають усі двері зали. Хай на себе плачеться, як його спіткає лихо... Я ні за що не відповідаю.

Хліб (украй занепокоєно). А хіба це небезпечно?..

Ніч. Небезпечно?.. Ще б пак! Я не знаю, як би й собі вберегтися, коли б відчинилися деякі з оцих бронзових дверей, адже за ними — безодня... У залі в кожній із базальтових печер сховані всенькі лиха, всі бичі, всі хвороби, всі страхіття, всі катаклізми, всі таємниці, котрі — відколи світ світом — вражають людське життя... Завдяки долі я насилу спромоглася

їх там ув'язнити. Запевняю вас, мені ой як важко тримати ці норовливі створіння в покорі... Ви ж бачили, що діється, коли випадком хтось із них утікає і з'являється на Землі...

Х л і б. З огляду на мій поважний вік, багатющий досвід і безмежну відданість дітям, природно, що саме я виконую обов'язки їхнього опікуна. Ось чому, пані Ноче, дозвольте мені поставити вам одне запитання...

Н і ч. Прошу...

Хліб. Куди треба втікати в разі небезпеки?.. Н і ч. Втекти неможливо.

Тільтіль (бере ключі й піднімається на першу сходинку). Почнемо звідси... Що там, за цими бронзовими дверима?..

Н і ч. Здається, Примари... Я їх уже давненько не відчиняла й не випускала...

Тільтіль (вкладає ключа до замкової щілини). Гляньмо... (До Хліба.) Клітка для Блакитного Птаха у вас?..

Хліб (клацаючи зубами). Я не боюсь, аніскілечки. Та чи не вважаєте ви за краще замість відчинити, ліпше подивитися в замкову щілину?..

Тільтіль. Вашої ради я не питався...

Мітіль (раптом заходиться плачем). Я боюся!.. Де Цукор?.. Я хочу додому...

Цукор (запобігливо, догідливо). Тутечки, панночко, тутечки я... Не плачте, ось відломлю котрийсь із пальців і дам вам льодяничка...

Тільтіль. Годі вже...

Повертає ключа в замку і обережно прочиняє двері. Звідти тут-таки вислизають з півдесятка Примар різної чудернацької форми й умить розбігаються навсібіч. Нажаханий Хліб відкидає клітку і ховається в глибині зали. Тим часом Ніч женеться за Примарами й гукає Тіль-тілеві:

Н і ч. Мерщій!.. Мерщій!.. Зачини двері!.. Вони ж усі повтікають, і ми не зможемо їх завернути!.. Знай собі нудьгують у печері, відколи Людина не зважає на них... (Женеться за Примарами й силкується загнати їх до в'язниці зміїною нагайкою.) Допоможіть мені!.. Сюди! Сюди!..

Т і л ь т і л ь (до Пса). Та допоможи ж їй, Тіло! Ату!..

П е с (з гавканням кидається до Примар). Гав! Гав! Гав!..

Т і л ь т і л ь. А де ж це Хліб?..

Х л і б (з глибини зали). Я тутечки, біля дверей... Пильную, щоб вони не повтікали...

Котрась із Примар завернула в його бік. Хліб дременув од неї прожогом, репетуючи від жаху.

Н і ч (ухопила за барки трьох Примар). Кажу ж вам, сюди!.. (До Тільтіля) Прочини трішечки двері... (Заштовхує Примар до печери.) Отак! Тепер усе гаразд!.. (Пес пригнав іще двох Примар.) А! Ще й ці!.. Ну ж бо! Мерщій! На місце!.. Ви ж знаєте: виходите лише на день Усіх Святих.

Замикає двері.

Тільтіль (простує до наступних дверей). А що тут?..

Н і ч. Нащо тобі воно?.. Кажу ж тобі: Блакитний Птах ніколи сюди не залітав... Та як собі хочеш... Відчиняй, коли тобі аж так кортить... Там Хвороби...

Тільтіль (вклавши ключа до замка). Треба стерегтись відчиняючи, еге ж?

Н і ч. Та ні, не доконче... Вони вже вгамувалися, бідахи... Безталанні... Віднедавна Людина так нещадно з ними бореться!.. А надто після відкриття мікробів... Відчини, то й сам побачиш...

Тільтіль прочиняє дверцята. Ніхто не вийшов.

Тільтіль. Вони не виходять?

Н і ч. Я ж тебе попереджала — більшість нездужає, знай журиться собі... Лікарі поводяться з ними зле... Зайди на хвильку, то й побачиш на власні очі...

Тільтіль заходить до печери й за мить повертається.

Тільтіль. Блакитного Птаха там нема. Ваші Хвороби, либонь, дуже хворі... Вони похилили голівки... (Маленька Хвороба в домашніх капцях, халатику й нічному ковпаку вибігає з печери і гасає по залі.) Ой! Якесь маля втекло!.. Хто це?..

Н і ч. Дрібниця, то найменшенький, Нежить... Він із тих, що їх не дуже й переслідують, тож і почувається найкраще... (Підкликає Нежить.) Ходи сюди, маленький! Зарано ще тобі. Почекай весни...

Нежить, кахикаючи, втираючи носа та чхаючи, повертається до печери, а Тільтіль зачиняє за ним двері.

Тільтіль (підходячи до наступних дверей). Ну ж бо, відчинімо ці!.. Хто там?..

Н і ч. Стережись!.. Там — Війни... Вони могутніші й жахливіші, ніж будь-коли. Не доведи, Господи, котрась із них вислизне!.. На щастя, всі вони доволі огрядні й неповороткі... Одначе будьмо напоготові: натиснімо на двері всі разом, щойно ти зазирнеш до печери...

Тільтіль надзвичайно обережно прочинив двері й, зазирнувши у шпаринку до печери, тут-таки відсахнувся.

Тільтіль. Мерщій! Мерщій!.. Натискаймо!.. Вони помітили мене!.. Сунуть сюди!.. Вони ось-ось відчинять двері!..

Н і ч. Нумо, гуртом! Насідайте!.. Хлібцю, що ви там робите?.. Насідайте гуртом!.. Оце так силачі!.. А! Нарешті!.. Відступили... Саме час... Ти бачив їх?..

Т і л ь т і л ь. О! Так... Страхітливі велетні!.. Гадаю, Блакитного Птаха в них нема...

Ніч. Звісно, немає... Вони б його зжерли одразу... То як? Годі вже? Ти ж бачиш: шукати його тут — марно...

Т і л ь т і л ь. Я маю оглянути все... Так сказала Душа Світла...

Н і ч. "Так сказала Душа Світла"! Легко говорити, як сам боїшся й тишком сидиш удома...

Тільтіль. Ходімо до наступних дверей... Хто це там?..

Н і ч. Тут замкнено Темних Духів і Страхіть.

Тільтіль. Можна, я відчиню?..

Н і ч. Звісно... Вони такі ж тишки, як і Хвороби...

Тільтіль (сторожко прочиняє двері й боязко зазирає до печери). Та їх там немає...

Н і ч (і собі зазирає до печери). Агов! Що вам, Темні Духи?.. Вийдіть на хвильку, вам корисно трохи розім'ятись... Та й вам теж, Страхіття... Нема чого боятися!.. (Кілька Темних Духів і Страхіть у подобі жінок, закутаних відповідно в чорні й зелені серпанки, роблять два-три боязкі кроки за межі печери, однак за першим же порухом Тільтіля хутко ховаються.) Стривайте! Куди це ви?.. Це ж дитина, вона вас не скривдить... (До Тільтіля.) Вони стали страшенно сором'язливі, окрім хіба найбільших, котрі зачаїлись по кутках...

Тільтіль (зазираючи вглиб печери). Ой! Які ж вони страшнючі!..

Н і ч. Вони на ланцюгах... Лише вони не бояться Людини... Та зачини двері, не дратуй їх...

Тільтіль (підходить до наступних дверей). Ти ба!.. Ці двері темніші за попередні... Що за ними?..

Н і ч. За ними кілька Таємниць... Якщо тобі аж так кортить, відчини їх... Та не заходь усередину. Стережися!.. А ми всі маємо приготуватись і замкнути двері відразу ж, як ти зазирнеш усередину...

Тільтіль (надзвичайно обережно прочиняє двері й боязко просовує туди голову). Брр! Оце так холоднеча!.. Навіть очі обпікає!.. Зачиняйте!.. Мерщій!.. Насідайте ж!.. Вони насуваються!.. (Ніч, Пес, Киця і Цукор зачиняють двері.) О! Я бачив таке!..

Н і ч. Що, власне?..

Тільтіль (вражений). Не знаю... Щось жахливе!.. Там сиділи якісь безокі чудиська!.. А хто був отой велетень, що ледь не спіймав мене?..

Н і ч. Мабуть, Мовчання. Воно охороняє вхід... То що, злякався-таки?.. Ти зблід і весь тремтиш...

Тільтіль. Так... Я й гадки не мав... Я ніколи не бачив... От і руки змерзли...

Н і ч. Це тільки квіточки... Найгірше — попереду, якщо не припиниш пошуків...

Тільтіль (підходячи до наступних дверей). А як щодо цих?.. Так само страшно?..

Н і ч. Ні, там усього потроху... Я складаю там не вжиті Зірки, мої улюблені Пахощі та Світіння, як-от Блукай-вогні чи Світлячки. Там замкнуто також Росу, Солов'їні Співи та ще дещо...

Тільтіль. Отож-бо й воно... Зірки, Солов'їні Співи... Птах має бути тут.

Н і ч. Відчини, коли хочеш. Все це тобі не зашкодить...

Тільтіль широко прочиняє двері. Із печери тут-таки вибігають Зірки в подобі прекрасних дівчат у серпанках, що виблискують різнобарвним світінням. Вони розсотуються по залі, ведучи довкола колон і на сходах чарівні танки у зблисках присмерку. До них долучаються ледве зримі Блукай-вогні, Світлячки, Пахощі Ночі та прозора Роса. Водночас із печери долинають і розливаються по всьому палацу Солов'їні співи.

Мітіль (захоплено плескає в долоні). Ой! Які гарнесенькі панянки!..

Т і л ь т і л ь. А як вони добре танцюють!.. Мітіль. Вони так солодко пахнуть!.. Т і л ь т і л ь. А як вони гарно співають!.. М і т і л ь. А хто це там ледве-ледве мріє?.. Н і ч. То Пахощі моєї тіні...

Т і л ь т і л ь. А хто це там, начеб зітканий зі скла?..

Н і ч. То роси лісів і долин... Та годі вам!.. Цьому не буде кінця-краю!.. Як уже підуть у танок, то їх несила потім загнати... (Плескає в долоні.) Ну ж бо, хутчіш, Зірочки!.. Не час іще для танців... Небо затягло важкими хмарами... Ну ж бо, мерщій назад!.. Бо зараз принесу сонячного променя...

Перелякані Зірки, Пахощі та інші хутко втікають до печери. За ними причиняють двері. Стихають воднораз і Солов'їні Співи.

Тільтіль (підійшовши до дальніх дверей). Аж ось і велика брама в глибині...

Н і ч (поважно). Не відчиняй її... Т і л ь т і л ь. А чому?.. Н і ч. Бо це заборонено...

Тільтіль. Отже, саме тут сховано Блакитного Птаха... Душа Світла мені казала...

Н і ч (по-материнському). Послухай мене, дитинко... Я була привітна й люб'язна до тебе... Тобі я зробила більше послуг, аніж будь-кому... Відкрила тобі всі свої таємниці... Ти мені дуже подобаєшся, і мені дуже жаль тебе — ти ще надто молодий і наївний... Кажу тобі, як мати... Вислухай і повір мені, дитинко: краще покинь усе, не йди далі, не випробовуй Долі, не відчиняй цих дверей...

Тільтіль (вагається). Але чому?

Н і ч. Я не хочу, щоб ти себе занапастив. Бо жоден — чуєш — жоден із тих, хто прочинив бодай завширшки з волосинку цю браму, не повернувся живий, не побачив більше денного світла... Бо найстрашніше, що тільки можна уявити, всі страхіття й жахіття, що про них знають на Землі, все те — ніщо проти найменшого з лих, котрі кидаються на Людину, чиє око побачить тамтешню безодню, безодню, яку не описати словами... Там таке страхіття, що, якби ти все-таки зажадав одімкнути цю браму, я попрошу тебе почекати, поки сховаюсь на той час у своїй вежі без вікон... Отож зваж і вирішуй сам...

Перелякана Мітіль дико голосить і силкується відтягти Тільтіля від

брами.

Хліб (виклацуючи зубами). Не робіть цього, мій па-ночку!.. (Падає навколішки.) Згляньтесь на нас!.. Благаю вас навколішках!.. Ніч, безперечно, має рацію...

К и ц я. Ви нас усіх прирікаєте на загибель...

Т і л ь т і л ь. Я маю відчинити...

М і т і л ь (рюмсає й тупотить ніжками). Я не хочу!.. Не хо-о-очу-у-у!..

Тільтіль. Цукре! Хлібцю! Візьміть Мітіль попідруки й рятуйтесь!.. Я відчиняю...

Н і ч. Рятуймося!.. Мерщій!.. А то буде запізно...

Тікає.

Хліб (тікає щодуху). Стривайте!.. Дайте ж ми добіжимо бодай до кінця зали...

К и ц я (і собі чимдуж тікає). Стривайте! Стривайте!..

Вони ховаються за колонами на іншому боці зали. Тільтіль залишається сам на сам із Псом біля величезної брами.

Пес (важко дихає, заледве стримуючи дрижаки). Я залишаюся... Залишаюся... Не боюсь... Я залишаюся!.. Залишаюсь із боженькою... Залишаюся!.. Лишаюсь...

Тільтіль (пестячи Пса). От і добре, Тіло!.. Обнімімось!.. Удвох не страшно... Еге ж?.. А тепер стережімось!..

Вкладає ключа до замка. З іншого боку зали (там сховались утікачі) чути крики жаху. Щойно ключ торкнувся замка, як високі стулки дверей відчинилися зсередини, розійшлися врізнобіч і зникли по обидва боки в товщі муру. За ними відкрився нетутешній невимовний безмежний найнеймовірніший місячний сад — сад мрій у нічному світінні, і серед зірок та планет у ньому від одного коштовного каменя до іншого, від одного місячного променя до іншого раз у раз перелітають казкові блакитні птахи, безперестанку осяваючи все, чого торкнулись, і зграйно даленіючи ген аж за небокрай. їх — безліч, і здається, що то не птахи навіть, а повів небесної блакиті, сама душа цього чарівного саду.

Тільтіль (спантеличений і засліплений стоїть у місячному світінні). Йой!.. Яке небо!.. (До втікачів) Ходіть сюди!.. Мерщій!.. Вони тут!.. Це ж вони! Вони! Вони!.. Нарешті ми їх маємо!.. Тисячі блакитних птахів!.. Мільйони!.. Мільярди!.. їх — безліч!.. Ходи сюди, Мітіль!.. Ходи, Тіло!.. Ходіть усі!.. Допоможіть!.. (Кидається до птахів.) їх можна брати голіруч!.. Вони й не пручаються!.. Вони нас не бояться!.. Сюди! Сюди!.. (Мітіль та інші підбігають до них. Всі, окрім Киці та Ночі, увіходять до сліпучого саду.) Ви бачите?.. їх аж занадто!.. Вони самі летять до рук!.. Погляньте: вони живляться місячним сяйвом!.. Та де ти,

Мітіль?.. Скільки блакитного пір'я! Скільки блакитного пір'я падає!.. За ним уже нічого не видно!.. Тіло, не кусай їх!.. Не кривдь!.. Бери їх обережненько!..

Мітіль^ вирі блакитних птахів). Я вже впіймала сімох!.. Ой! Як вони тріпочуть крильцями!.. Я не можу їх утримати!..

Т і л ь т і л ь. Я теж!.. їх забагато!.. Вони вириваються!.. Вони потягнуть нас за собою!.. Піднімуть у небо. Мерщій виходьте звідси!.. Душа Світла чекає!.. Яка ж вона буде радісінька!.. Сюди! Сюди!..

Вибігають із саду, набравши повні руки птахів, котрі пручаються. Так, серед невпинного биття лазурових крил, перетнувши залу, вони виходять праворуч, звідки й прийшли. За ними йдуть Хліб і Цукор, без птахів. Залишившись самі, Ніч і Киця підходять до брами й тривожно оглядають сад.

Н і ч. Не впіймали?..

К и ця. Ні... Он він сидить на місячному промені... Він був для них надто високо — не дістали...

Завіса.

Перед завісою одночасно виходять: з лівого боку — Душа Світла, праворуч — Тільтіль, МітільіПес. Вони геть усі вкриті щойно спійманими блакитними птахами. Одначе пташині голівки похилились, а крильця стихли. Видно, що то нежива здобич.

Душа С в і т л а. То як, ви спіймали його?..

Тільтіль. Так! Так! Скільки завгодно!.. їх там — тисячі!.. Поглянь!.. (Простягає птахів Душі Світла й зауважує, що вони мертві.) А-а! Вони вже неживі!.. Хто їх убив?.. І твої теж, Мітіль?.. І в Тіло також...

(Розлючено жбурляє неживих птахів.) Це вже занадто! Так гидко!.. Хто ж їх убив?.. Я такий нещасний! (Затуляє обличчя руками і весь здригається од плачу).

Душа Світла (по-материнському пригортає його). Не плач, моя дитино!.. Ти ще не спіймав того Блакитного Птаха, який витерпить денне світло... Він полетів деінде... Та ми його розшукаємо.

Пес (дивиться на мертвих птахів). А ці їстівні?..

Всі виходять ліворуч.

Картина п'ята Ліс

Ліс. Ніч. Місячне сяйво. Старі Дерева різних порід, серед них — дуб, бук, в'яз, тополя, ялина, кипарис, липа, каштан та інші.

Увіходить Киця.

Киця (вітаючись із усіма деревами). Уклін усім деревам!..

Шелест листя. Уклін!..

Киця. Сьогодні великий день!.. Наш ворог прийде вивільнити вашу силу й сам підпаде під вашу владу... Це Тільтіль, син того лісоруба, який заподіяв нам стільки лиха. Він шукає Блакитного Птаха, якого ви переховуєте від Людини скільки світу, і який один-єдиний знає нашу таємницю... (Шелест листя.) Прошу?.. А! Це промовляє Тополя. Так. Тільтіль має Діаманта з властивістю звільняти на мить наші душі. Він може змусити нас віддати Блакитного Птаха, й відтоді ми остаточно підпадемо під людську владу. (Шелест листя.) Хто це говорить?.. А, Дубе!.. Як ся маєте?.. (Шелест листя на Дубі.) Ще застуджені?.. Локриця вже Вас не доглядає? Усе ще ревматизм?.. Повірте, це через мох. Ви забагато кладете його на ноги... Блакитний Птах іще у Вас?.. (Шелест

листя на Дубі.) Прошу?.. Так, жодних вагань!.. Ми маємо скористатися з цієї нагоди. Він має зникнути. (Шелест листя.) Прошу?.. Так, із ним сестриця. Вона теж має вмерти. (Шелест листя.) Так, Пес також із ними. Його ніяк не здихатися!.. (Шелест листя.) Прошу?.. Підкупити його?.. Неможливо. До чого я тільки не вдавалася!.. (Шелест листя.) А! Це ти, Ялино?.. Так, готуй чотири дошки. Так, із ними ще Вогонь, Цукор, Вода і Хліб. Вони всі на нашому боці, окрім Хліба — він не зовсім певний. Тільки Душа Світла прихильна до Людини, та вона не прийде. Я підмовила малих утекти потайки, поки вона спить. Це наша єдина нагода. (Шелест листя.) А!.. Це голос Бука!.. Так, Ваша правда, треба попередити Тварин. А в Кроля є бубон?.. Він у вас?.. Гаразд, хай зараз же скликає збір... Ось і вони...

Звук кролячого бубна даленіє. Увіходять Тільтіль, МітільіПес.

Т і л ь т і л ь. Це тут?..

Киця (плазуючи, поспішає назустріч дітям; солодкаво, улесливо). О, це ви, мій паночку!.. Маєте чудовий вигляд! Ви такі гарні цього вечора! Я йшла попереду, аби сповістити про ваш прихід... Усе гаразд... Я певна: цього разу Блакитний Птах буде наш... Я щойно послала Кроля бити на збір, аби скликати найповажніших звірів із околиць... Вони там, у гущавині. Прислухайтесь!.. Вони трохи боязкі й не наважуються підійти ближче.

Чути голоси різних Тварин: корів, кабанів, коней, віслюків тощо.

Киця (відводить Тільтіля вбік і шепоче йому). Але нащо ви привели Пса?.. Я ж вам казала: він з усіма у сварці, навіть із деревами... Як би його присутність усе не попсувала...

Тільтіль Я ніяк не міг його спекатись... (Погрожуючи Псові.) Ану геть звідсіля, поганцю!..

Пес. Хто?.. Я?.. Чому?.. Чим це я завинив?..

Тільтіль. Кажу ж тобі: геть!.. Тебе тут не треба, тільки й усього. Набрид нам ти, ось що!..

П е с. Та я буду мовчати... Глядітиму вас іздаля... Мене й не помітять... А хочеш, стану дибки?..

Киця (стиха до Тільтіля). І ви терпите такий непослух?.. Та пригостіть його палицею по носі! Він справді нестерпний!..

Тільтіль^ 'є Пса). Оце тебе миттю навчить слухатися!..

Пес (верещить). Ой!.. Ой!.. Ой!.. Т і л ь т і л ь. То як?

Пес. Поцілую ж тебе за те, що бив мене.

Цілує й гаряче пестить Тільтіля.

Тільтіль. Гаразд... Ну ж бо!.. Годі!.. Геть!..

М і т і л ь. Ні! Ні! Хочу, щоб він зостався. Як його нема, я всього боюсь.

Пес (скаче й ледве не перекидає Мітіль, у захваті похапцем ластячись до неї). А! Моя люба дівчинко!.. Красуне!.. Добродійко!.. Красуне!.. Люба!.. Поцілую ж тебе!.. Ще! Ще! Ще!..

К и ц я. От уже телепень!.. Та ми ще побачимо. Не гаймо часу. Повертайте Діаманта.

Т і л ь т і л ь. А де мені стати?

Киця. Під оцим місячним променем; тут вам буде видніше... Тутечки!.. Повертайте помалу.

Щойно Тільтіль повертає Діамант, як довге тремтіння пробігає по листю й галуззю. Найстарші й найвеличніші стовбури розчахуються і випускають душі, які ховалися в них. Душі різняться з огляду на зовнішність і вдачу дерева, яке вони втілюють. Тож душа В'язова, наприклад, — у подобі похмурого череватого дихавичного Гнома, душа Липова— привітна, ласкава, весела, Букова — рухлива й витончена, Березова — біла, боязка і збентежена, Вербова — квола, кошлата і слізлива, Ялинова — довга, сухорлява й мовчазна, Кипарисова — трагічна, Каштанова — претензійна та манірна, Тополина — жвава, приставуча, балакуча. Одні випливають зі стовбурів поволі, потягуючись, наче по довгому сні, інші ж — вистрибують звідти жваво, похапцем — і всі оточують дітей, тримаючись по змозі поблизу дерева, з якого з'явилися.

Тополя (підбігає до дітей перша й щосили горланить). Люди!.. Маленькі Люди!.. З ними можна буде погомоніти!.. Край мовчанню!.. Край!.. Звідкіля вони?.. Хто це?.. Хто вони?.. (До Липи, що наближається повагом, палячи люльку.) А ти їх знаєш, матусю Липо?..

Л и п а. Не пам'ятаю, щоб колись бачила їх...

Т о п о л я. Та ні-бо, ні!.. Ти знаєш усіх Людей... Ти ж увесь час вештаєшся біля їхніх домівок...

Липа (оглядаючи дітей). Та ні, запевняю Вас... Я їх не знаю... Вони ще надто юні... Я добре знаюся лише із закоханими, котрі навідуються до мене місячної ночі... або ж із пиволюбами, які чаркуються під моїм віттям...

Каштан (презирливо поправляючи монокля). Що воно таке?.. Сільські жебраки?..

Т о п о л я. Ет! Відтоді, як ви, пане Каштане, унадилися лише до великоміських бульварів...

Верба (підходить до них, настукуючи дерев'яними черевиками, й охкає). Боже ж мій! Боже ж мій!.. Знову вони прийшли втяти мені голову й руки, щоб нав'язати хмизу...

Тополя. Цитьте!.. Зі свого палацу вийшов Дуб!.. Мабуть, нездужає. Чи не здається вам, що він постарів?.. Скільки йому має бути?.. Ялина каже, буцім йому вже чотири тисячі літ, але, певне, вона перебільшує... Увага! Він скаже нам, що воно таке.

Поволі надходить Д у б. Це старий казковий сліпець, у вінці з омели та в довжелезному зеленому вбранні, гаптованому мохом і лишаєм. Сива борода розмаюється на вітрі. Однією рукою він спирається на вузлуватого костура, а другою — на юного Клен а-п о в о д и р я. Блакитний Птах сидить у дуба на плечі. Дерева вишиковуються рядком й уклоняються йому на знак шаноби.

Т і л ь т і л ь. Та в нього ж Блакитний Птах!.. Мерщій! Мерщій!.. Сюди!.. Дайте мені його!.. Дерева. Цить!..

К и ц я (до Тільтіля). Скиньте капелюха — це ж Дуб! Д у б (до Тільтіля). Ти хто?..

Тільтіль. Тільтіль, пане... Коли я зможу взяти Блакитного Птаха?..

Дуб. Тільтіль, син лісоруба?.. Тільтіль. Так, пане...

Дуб. Твій батько заподіяв нам багато зла... У самій лише моїй родині він забив шістсот синів, чотириста сімдесят п'ять дядьків і тіток, тисячу двісті двоюрідних братів і сестер, триста вісімдесят невісток і дванадцять тисяч правнуків!..

Т і л ь т і л ь. Не знаю, пане... Він це зробив... ненавмисне...

Дуб. Навіщо ж ти прийшов сюди й нащо випустив наші душі з домівок?..

Тільтіль. Вибачте, що я Вас потурбував, пане. Та Киця казала, що Ви скажете нам, де Блакитний Птах...

Дуб. Так, я знаю: ти шукаєш Блакитного Птаха, себто велику таємницю всіх речей і щастя, щоб Люди закабалили нас іще дужче...

Тільтіль. Ні-бо, пане, я шукаю його для онуки Феї Берилюни — вона дуже хвора...

Дуб (перебиває його). Годі!.. Я не чую Тварин... Де вони? Це їх стосується так само, як і нас... Нам, Деревам, не слід перебирати на себе всю відповідальність за ті круті заходи, які ми сьогодні застосуємо... День, коли Люди довідаються про наші нинішні дії, стане днем жахливої кари... Отже, наше рішення має бути одностайне, й наше мовчання так само...

Ялина (дивиться понад верхівками інших дерев). Тварини надходять... їх веде Кріль... Ось душі Коня, Бика, Вола, Корови, Вовка, Барана, Кабана, Півня, Кози, Віслюка й Ведмедя...

У міру того як Ялина називає Тварин, вони з'являються на сцені й сідають між деревами, окрім душі Кози, яка знай собі тиняється там і сям, і душі Кабана, яка весь час риється в корінні.

Д у б. Чи всі тут?..

Кроль. Курка не зм*огла покинути свої яйця, Заєць десь собі бігає, Оленеві роги болять, Гусак нічого не зрозумів, а Індик чомусь розлютився...

Дуб. їхня відсутність надзвичайно мене засмучує... А проте нас досить... Ви знаєте, брати мої, про що йдеться... Оця дитина завдяки талісманові, викраденому в могутніх сил Землі, може заволодіти Блакитним Птахом і вирвати нашу таємницю, яку ми берегли з часів зародження Життя... Одначе ми достатньо знаємо Людину, щоб не мати жодного сумніву щодо лихої долі, на яку вона прирече нас, щойно заволодіє цією таємницею. Тому, гадаю, будь-яке вагання — це не лише — глупство, а навіть злочин! Настає вирішальна мить. Дитина мусить загинути, поки ще не пізно.

Тільтіль. Що він сказав?..

Пес (вишкіривши зуби, никає довкола Дуба). А ти бачив мої зуби, старий паралітику?..

Бук (обурений). Він ображає Дуба!..

Д у б. Це Пес?.. Проженіть його! Нам тільки зрадників бракувало!..

Киця (стиха до Тільтіля). Заберіть Пса... Це непорозуміння... Довіртесь мені — я все владнаю. Тільки якнайшвидше заберіть Пса.

Т і л ь т і л ь (до Пса). Ану геть!

Пес. Ану ж перше порву цьому старому подагрикові мохові капці!.. Ото буде сміху!..

Т і л ь т і л ь. Та замовкни вже!.. Геть!.. Іди геть, поганцю!..

Пес. Гаразд, гаразд, іду... Я повернусь, коли знадоблюся...

Киця (стиха до Тільтіля). Краще б його на ланцюг узяти, щоб не наробив дурниць... Дерева розгніваються, й усе скінчиться кепсько...

Тільтіль. Але як?.. Я загубив ланцюжка...

К и ц я. А он саме підходить Плющ, у нього тривкі пута...

Пес (гарчить). Я ще повернуся! Повернусь!.. Подагрику! Бухикало!.. Старий хирляк!.. Гнилий корінь!.. Це Киця всім заправляє!.. Ну та я тобі ще віддячу!.. Що це ти там шушукаєш, Юдо, Тигрице, Базене?! Гррр, гррр, гррр!

Киця. Ось бачите... Він усім грубіянить...

Тільтіль. Він справді нестерпний, усіх пересварить... Пане Плюшу, прошу, зв'яжіть його!..

Плющ (боязко наближається до Пса). А він не вкусить?..

Пес (гарчить). Та ні ж, навпаки!.. Він тебе зацілує... добряче!.. Стривай, от зараз побачиш!.. Підходь, підходь, купо старого мотуззя!..

Тільтіль (погрожує йому палицею). Тіло!..

Пес (плазує коло ніг Тільтіля, метляючи хвостом). Що зробити, мій боженьку?..

Тільтіль. Лягай долілиць!.. Слухайся Плюща. Дай себе скрутити, як ні...

Пес (гарчить крізь зуби, поки Плющ його ушнуровує). Мотуззя!.. Зашморг!.. Шворка на телята!.. Ужівка на свиней!.. Боженьку, поглянь. Він ріже мені лапи. Він мене задушить!..

Т і л ь т і л ь. То й що?.. Катюзі по заслузі!.. Мовчи, лежи спокійно, ти такий нестерпний!..

Пес. Однаково, дарма ти так... У них лихе на думці... Мій боженьку, стережися!.. Він* затуляє мені рота!.. Я більше не можу говорити!..

П л ю щ (зв 'язав Пса, немов пакунок). Куди його віднести?.. Я йому добряче стулив пельку!.. Слова не бовкне...

Дуб. Прив'яжіть його міцніше там, за стовбуром, до мого великого кореня... Потім вирішимо його долю... (Плющ із Тополею відносять Пса за дубовий стовбур.) Віднесли?.. Гаразд. А тепер, позбувшись цього небажаного свідка й відступника, приймімо справедливе рішення... Ніде правди діти: я схвильований... до глибини душі... мені дуже важко... Адже вперше нам надано право судити Людину і дати їй відчути всю могуть нашу... Гадаю, після всього зла, котре вона нам заподіяла, усіх кривд і бузувірств, скоєних нею, немає жодного сумніву щодо вироку...

Дерева і Т в а р и н и. Ні! Ні! Ні!.. Без вагання!.. На шибеницю!.. На смерть!.. Стільки кривди!.. За зловживання владою!.. Розчавити!.. З'їсти її!.. Зараз же!.. Зараз!..

Т і л ь т і л ь (до Киці). Що з ними?.. Вони незадово-лені?..

Киця. Не переймайтесь... Трохи дратуються, бо Весна забарилась... Покладіться на мене — я все владнаю...

Дуб. Ваша одностайність — закономірна... Тепер, аби уникнути нагінок, необхідно вирішити, який вид страти буде найдоцільніший, найзручніший, найшвидший і найнадійніший, а також треба, щоби він залишав якнайменше доказів — у разі, якщо Люди знайдуть у лісі дитячі тільця...

Тільтіль. Що таке?.. Куди це він гне?.. Мені вже набридло... Хай уже дає свого Блакитного Птаха...

Бик (виступає наперед). Найдоцільніше і найнадійніше — добряче штрикнути їх рогами в живіт. Хочете, я їх заколю?..

Дуб. Хто це говорить?..

Киця. То Бик.

Корова. Краще б сидів тихенько... Мене це не обходить... Я не втручаюсь... Мені ще треба вискубти всю траву на отій луці, залитій блакитним місячним сяйвом... Я маю ще купу справ...

Б и к. Я так само. Зрештою, я з усім згоден заздалегідь...

Б у к. Я надаю найвищу гілку для повішення...

П л ю щ. А я — петлю...

Ялина. Ая — чотири дошки на домовину...

Кипарис. Ая — місце для вічного спочинку...

Верба. Найлегше було б їх потопити в котрійсь із моїх річок... Це я беру на себе...

Липа (примирливо). Та годі вам... Хіба варто вдаватися до таких крайнощів? Вони ж іще зовсім юні... їх можна знешкодити, ув'язнивши в загороді, котру я збудувала б, насадившись довкола...

Дуб. Хто це таке каже?.. Я, здається, впізнаю медовий голос Липи...

Ялина. Справді...

Д у б. То серед нас теж є відступник, як і серед Тварин? Досі ми журилися лише зрадою Плодових Дерев, але ж то несправжні Дерева...

Кабан (поводячи своїми зажерливими очиськами). Як на мене, спершу треба з'їсти дівчинку... У неї, мабуть, дуже ніжне м'ясце...

Тільтіль. Що він меле?.. Стривай, ти...

К и ц я. Не збагну, що з ними сталося... Це все нам вилізе боком...

Дуб. Тихо!.. Треба вирішити, кому ж випаде честь завдати першого удару, хто відведе від нас найбільшу небезпеку, на яку ми наразилися від часів народження Людини...

Ялина. Саме вам, наш владарю й патріарше, випадає ця честь...

Д у б. То голос Ялини?.. Та ні, я застарий! Я сліпий, недужий, руки мене вже не слухаються... Ні, саме вам, сестрице, вічнозеленій, завжди стрункій, саме вам, свідкові народження більшості Дерев, випала слава замість мене шляхетним рухом визволити нас...

Ялина. Красно дякую, превелебний отче... Та оскільки я матиму честь поховати обидві жертви, то боюся збурити природну заздрість моїх товаришів. Як на мене, найстарший достойник після вас, із наймічнішою палицею, — то Бук...

Б у к. Ви ж знаєте: я геть червивий, та й палиця в мене непевна... А от у В'яза й Кипариса зброя надійна...

В ' я з. Я б залюбки, одначе ледве стою... Вночі Кріт вивихнув мені пальця на нозі...

К и п а р и с. Я, звісно, готовий... Але ж, як і моя сестриця Ялина, якій надано право поховати дітей, маю певну перевагу над іншими — як-от плакати над їхньою могилою... Було б нечесно аж так мене обдаровувати... Зверніться хоч би й до Тополі...

Т о п о л я. До мене?.. Схаменіться!.. Таж моє дерево ніжніше за тіло дитини!.. Та й щось нездужаю... В мене, мабуть, лихоманка... Погляньте лиш на листя... Либонь, застудилася на світанку...

Дуб (аж вибухає гнівом). Ви боїтеся Людини!.. Навіть оці беззахисні діти навіюють вам незрозумілий страх, який і перетворив вас на рабів!.. Та ні!.. Годі вже!.. Хай там як, а іншої нагоди не буде... Я, старий, сліпий, немічний, тремтячи, піду сам-один супроти споконвічного ворога!.. Де він?..

Намацуючи дорогу костуром, простує до Тільтіля.

Тільтіль (видобуває з кишені ножа). То це ти до мене присікався, старче, зі своєю довбнею?..

Інші дерева, узрівши ножа, таємничу й невідворотну зброю Людини, перелякано кричать і стають поміж Тільтілем і Дубом, спиняючи старого.

Дерева. Ніж!.. Стережіться!.. Ніж!..

Дуб (пручається). Пустіть!.. Хай собі!.. А хоч би й сокира!.. Хто мене тримає?.. Як? Ви всі тут?.. Як? То ви не хочете?.. (Жбурляє костура додолу.) Нехай!.. Ганьба нам!.. Хай нас Тварини визволяють!..

Бик. Авжеж!.. Я візьмусь!.. Одним ударом рогів!..

Віл і Корова (втримуючи його за хвіст). Куди це ти пнешся?.. Не дурій!.. То кепська справа!.. Все скінчиться зле... А відповідати — нам... Покинь... То справа Диких Звірів...

Бик. Ні! Ні!.. Це моя справа!.. Стривайте!.. Та тримайте ж мене, а то накою лиха!..

Тільтіль (до Мітіль, яка верещить). Не бійся!.. Сховайся за мене!.. Я маю ножа.

Півень. Молодецький хлопчина!..

Т і л ь т і л ь. То це ви на мене розлютилися?..

Вислюк. Авжеж, хлопчику!.. Нарешті докумекав!..

Кабан. Молися — твій час настав. Але не ховай дівчинку... Хочу нею намилуватись... Я її першу з'їм...

Т і л ь т і л ь. Та що ж я вам зробив лихого?..

Баран. Нічогісінько, малий. Тільки-от з'їв мого братика, двох сестричок, трьох дядьків, тітку й дідуся з бабусею... Стривай лише, коли впадеш, побачиш — я теж маю зуби...

Вислюк. Ая — копита!..

Кінь (гордо вибрикує). Ось ви зараз побачите!.. Як буде краще: загризти його чи забити копитами?.. (Басуючи, підходить до Тільтіля, а той замахується на нього ножем. Коня раптом бере страх, він повертає і дає драпака.) Е, ні!.. Так нечесно!.. Яка ж це гра?.. Він боронитьсяся!..

П і в е н ь (не може стримати захоплення). Хай там як, а малий не з боязких!..

К а б а н (до Ведмедя й Вовка). Ну ж бо, всі гуртом!.. Я вас підтримаю ззаду. Ми повалимо їх, а коли дівчинка буде долі, поділимо її...

Вовк. Відверніть їхню увагу... А я зайду ззаду... Обходить Тільтіля, нападає на нього ззаду й мало не збиває з ніг.

Тільтіль. Юдо!.. (Зводиться на одне коліно й, вимахуючи ножем, затуляє собою сестричку, яка несамовито верещить. Бачачи, що він уже ледве не на землі, Тварини й Дерева підходять ближче і намагаються завдати удару. Відразу сутеніє. Тільтіль у розпачі кличе на допомогу.) До мене! До мене!.. Тіло! Тіло!.. А де Киця?.. Тіло!.. Тілетто! Тілетто!.. Ходіть сюди! Ходіть!..

Киця (осторонь, нещиро). Не можу... Лапку вивихнула...

Тільтіль (відбиває удари й обороняється, як може). До

мене!.. Тіло! Тіло!.. Не стає сили!.. їх забагато!.. Ведмідь!

Кабан! Вовк! Віслюк! Ялина! Бук!.. Тіло! Тіло! Тіло!..

Пес, тягнучи за собою порвані пута, вибігає з-за дубового стовбура і, розштовхавши Дерева і Тварин, кидається до Тільтіля й ошаліло боронить дітей.

Пес (розлючений; кусає геть-чисто всіх). Ось! Ось! Боженьку!.. Не бійся! Нумо!.. Всіх перекусаю!.. Ось тобі, Ведмедю, у твоє товсте сідало!.. Хто ще хоче?.. Ось тобі, Кабанчику, а це тобі, Конику, а це тобі, Бичачий хвостику!.. Ось! Я пошарпав штанці Буку й Дубову вдягачку!.. Ялина дременула!.. А бій таки запеклий!..

Тільтіль^ знемозі). Все!.. Не можу... Кипарис щосили бебехнув мене по голові...

Пес. Ой! Це Верба хвисьнула!.. Зламала лапу!..

Тільтіль. Вони знову сунуть!.. Гуртом!.. Цього разу Вовк!..

Пес. Стривай, зараз я його обдарую!..

Вовк. Бевзю!.. Братику наш!.. Та його батьки потопили твоїх цуценят!..

П е с. І добре зробили!.. Туди їм і дорога!.. Вони були схожі на тебе!..

Дерева та Тварини. Відступник!.. Телепень!.. Зрадник! Перебіжчик! Недоумок!.. Юда!.. Покинь його! Бо вмреш! Ходи до нас!

Пес^ жертовному бойовому запалі). Ні! Ні!.. Один проти всіх!.. Ні! Ні!.. Я вірний Богам!.. Найкращим! Найбільшим!.. (До Тільтіля). Стережися Ведмедя! Ось!.. Гляди, Бик!.. От учеплюсь йому в горлянку. Ой!.. Вислюк вибив мені кілька зубів... ратицею...

Т і л ь т і л ь. Не можу вже, Тіло!.. Ой!.. В'яз ударив.,. Глянь: кров на руці... То Вовк із Кабаном...

Пес. Стривай, боженьку!.. Дай поцілую тебе... Лизну — і все загоїться... Стань позаду мене... Вони не зважаться підступити... Еге!.. Повертаються!.. Це вже не жарти!.. Тримайся!..

Тільтіль (падає). Ні, вже не можу...

Пес. Ідуть!.. Я чую нюхом, чую!..

Тільтіль. Де?.. Хто?..

Пес. Отам! Там!.. Душа Світла!.. Вона знайшла нас!.. Мій королику, рятунок!.. Поцілуй мене!.. Врятовані!.. Поглянь!., їм боязко!.. Відступають!.. їм страшно!..

Тільтіль. Душе!.. Душе Світла!.. Ходіть сюди!..

Швидше!.. Вони повстали!.. Вони всі проти нас!..

Увіходить Душа Світла. Тим часом над лісом займається зоря, осяваючи околи.

Душа Світла. Що сталося?.. Що?.. Небораче, хіба

ж ти не знав?.. Поверни Діаманта! Вони поринуть назад у

Морок і Мовчання, а ти не побачиш їхніх почуттів...

Тільтіль повертає Діаманта. Тут-таки всі душі Дерев чимдуж біжать до стовбурів, які за ними зачиняються. Душі Тварин також зникають. Вдалині видно, як мирно пасуться Корова, Баран та інші. Ліс прибирає безневинного вигляду. Здивований Тільтіль роззирається навкруги.

Т і л ь т і л ь. Де вони?.. Що це їм поробилось? Чи вони з глузду з'їхали?..

Душа С в і т л а. Та ні, вони завжди такі. Але цього не знають, бо не бачать. Казала ж я тобі: коли мене нема, будити їх — небезпечно...

Тільтіль (витираючи ножа). Нехай і так... От якби не Песик і ніж... А мені й на думку не спадало, що вони такі лихі...

Душа Світла. От бачиш: у цьому світі Людина сама супроти всіх.

Пес. Тобі дуже болить, боженьку?..

Тільтіль. Пусте... А Мітіль вони не зачепили. Тіло, любий!.. А в тебе писок у крові ще й лапа перебита!..

Пес. Менше з тим... До завтра загоїться... Так, битва була запекла...

Киця (накульгує, шкандибаючи від кущів). Авжеж!.. Віл штрикнув мене рогом у живіт... Слідів не видно, але так болить!.. А Дуб зламав мені лапку...

Пес. Цікаво би знати, яку...

Мітіль (погладжуючи Кицю). Справді?.. Сердешна Тілетто!.. Де ж ти була?.. Я тебе не бачила...

Киця(із облудою). Матусю, мене поранили відразу ж, як я кинулася до того гидкого Кабана, що хотів тебе з'їсти... Отоді Дуб і забив мені памороки своїм ударом.

Пес (до Киці, крізь зуби). А з тобою я ще погомоню... Знайду час...

Киця (плачеться до Мітіль). Матусю, він мене ображає... Хоче зробити зле!..

М і т і л ь (до Пса). Чи ти даси їй нарешті спокій, поганцю?..

Всі виходять. Завіса

ДІЯ ЧЕТВЕРТА Картина шоста

Перед завісою

Увіходять Тільтіль, Мітіль, ДушаСвітл а, Пес, Киця, Хліб, Вогонь, Цукор, ВодайМолок о.

Душа Світла. Я отримала записку від Феї Бери-люни. Вона пише, що Блакитний Птах, певно, тут... Т і л ь т і л ь. Де це "тут"?..

Душа Світла. Отам, на цвинтарі, за цим-ось муром. Ішлося про те, що хтось із мерців сховав Птаха в могилі... Тільки б довідатись, хто саме... Доведеться оглянути кожного...

Тільтіль. Оглянути?.. Як це?..

Душа Світла. Дуже просто: опівночі, щоб не дуже турбувати мерців, повернеш Діаманта. Побачиш, хто вийде з-під землі... А хто не вийде, тих побачиш у могилах...

Т і л ь т і л ь. А вони не гніватимуться?..

Душа Світла. Аніскілечки. Вони й не помітять навіть... Вони не люблять, коли їх турбують, але опівночі звикли самі собою виходити, тож ти їм не завдаси жодного клопоту...

Т і л ь т і л ь. А чому це Хліб, Цукор і Молоко зблідли? Мовчать, мов у рот води набрали...

Молоко (похитуючись). Мабуть, я зараз скисну...

Душа Світла (стиха до Тільтіля). Не зважай на них... Вони бояться мертвих...

Вогонь (вистрибуючи). А от я не боюсь!.. Я звик їх палити... Колись я палив їх усіх. Було веселіше, ніж тепер.

Т і л ь т і л ь. А чому тремтить Тіло?.. Він теж боїться?..

Пес (виклацуючи зубами). Я?.. Я не тремчу!.. Я ніколи не боюся!.. Та коли б ти рушив на Божу дорогу, я пішов би з тобою...

Т і л ь т і л ь. А Киця нічого не скаже?..

Киця (загадково). Я знаю, про що йдеться...

Т і л ь т і л ь (до Душі Світла). Ти підеш із нами?

Душа С в і т л а. Ні, краще мені лишитися за цвинтарними воротьми з Речами й Тваринами... Час іще не настав... Світлові зарано осявати мерців... Ти підеш із Мітіль...

Т і л ь т і л ь. А Тіло не може піти з нами?..

Пес. Так! Так! Піду... Хочу піти з боженькою!..

Душа Світла. Це неможливо... Фея суворо заборонила... Та й чого боятися?..

Пес. Гаразд, гаразд... Якщо вони лихі, боженьку, зроби лишень отак — (свище) і побачиш... Буде, як у лісі: Гав! Гав! Гав!..

Душа Світла. Ну, бувайте, дітоньки... Я буду недалечко... (Цілує дітей.) Ті, хто любить мене й кого люблю я, завжди мене віднаходять... (До Речей і Тварин.) А вам — сюди...

Виходить із Речами й Тваринами. Діти залишаються посеред сцени самі. Завіса підіймається, а за нею відкривається сьома картина.

Картина сьома Цвинтар

Ніч. Місячне сяйво. Сільський цвинтар. Багато могил, поросших диким зіллям, дерев'яні хрести, могильні плити тощо. Тільтіль і Мітіль стоять біля якогось надгробка.

М і т і л ь. Я боюсь!..

Тільтіль (не дуже впевнено). А от я ніколи не боюсь...

М і т і л ь. А мертві злі, еге ж?..

Т і л ь т і л ь. Та ні, вони ж неживі.

М і т і л ь. А ти їх уже бачив?..

Тільтіль. Так, раз, коли ще був зовсім малий...

Мітіль. Які ж вони, га?..

Тільтіль. Зовсім білі, дуже тихі й холоднючі, й не розмовляють...

М і т і л ь. То що, ми їх побачимо?.. Тільтіль. Звісно, адже Душа Світла обіцяла... М і т і л ь. То де ж вони, ті мерці?.. Тільтіль. Отут, під зіллям і каменюками... Мітіль. Вони тута цілісінький рік?.. Тільтіль. Так.

Мітіль (показує на плити). А це двері до "їхніх домівок?..

Тільтіль. Так.

М і т і л ь. А вони виходять надвір, коли сонце?..

Тільтіль. Вони можуть виходити тільки вночі.

Мітіль. Чом це?..

Т і л ь т і л ь. Бо вони в самих сорочках.

М і т і л ь. А коли дощ — вони теж виходять?..

Т і л ь т і л ь. У дощ вони сидять удома...

Мітіль. Там у них добре?..

Тільтіль. Кажуть, тісно дуже.

М і т і л ь. А дітки в них є?..

Тільтіль. Авжеж. Всі, хто вмер — із ними.

М і т і л ь. А з чого вони живуть?..

Тільтіль. їдять корінці...

М і т і л ь. То ми їх побачимо?..

Тільтіль. Звісно. Ми ж усе бачимо, щойно повернемо Діаманта...

М і т і л ь. А що вони нам скажуть?..

Тільтіль. Нічого не скажуть, вони ж не розмовляють...

М і т і л ь. А чому вони не розмовляють?.. Т і л ь т і л ь. Бо не мають чого сказати... М і т і л ь. А чому вони не мають чого сказати?.. Т і л ь т і л ь. Не нуди...

Мовчання.

М і т і л ь. То коли ти повернеш Діаманта?..

Т і л ь т і л ь. Ти ж чула: Душа Світла сказала, що ми маємо діждатися півночі, бо тоді мерців не турбуєш.

Мітіль. А чому їх тоді не турбуєш?..

Т і л ь т і л ь. Бо тоді вони самі виходять на чисте повітря.

М і т і л ь. А ще півночі нема?.. Тільтіль. Бачиш годинник на церкві?.. Мітіль. Бачу. Бачу навіть маленьку стрілку... Тільтіль. Так от... Зараз битиме північ... Уже!.. Рівно!.. Чуєш?..

Б'є північ. М і т і л ь. Я хочу піти!..

Тільтіль. Тепер не можна!.. Я повертаю Діаманта...

М і т і л ь. Ні! Ні!.. Не роби цього!.. Я хочу піти!.. Я боюся, братику!.. Дуже-дуже!..

Тільтіль. Але ж небезпеки нема...

М і т і л ь. Я не хочу бачити мерців!.. Не хочу!..

Т і л ь т і л ь. Не хочеш, то не дивися!.. Заплющ очі...

Мітіль (учепившись за одіж Тільтіля). Тільтільчику, я не можу!.. Правда, не можу!.. Вони ж вийдуть з могил!..

Т і л ь т і л ь. Та не трусись так!.. Вийдуть собі на хвильку...

Мітіль. Але ж ти теж тремтиш!.. Вони такі страшні!..

Тільтіль. Час!.. Уже за північ...

Тільтіль повертає Діаманта. Страшна мить мовчання й заціпеніння. Тоді помалу хитаються хрести, прочиняються горбки, піднімаються

плити.

Мітіль (тулиться до Тільтіля). Вони виходять!.. Вони тут!..

З усіх розкритих могил потроху здіймається цвітіння. Попервах воно легке, мляве, мов пара, згодом білішає, наче весільний серпанок, далі яснозоро зводиться, розростається, й потроху заповнює все навкруги, чаруючи око, обертаючи кладовище на казковий весільний сад, який невдовзі осяває перше проміння Зорі. Виблискує роса, розпускаються квітки, вітер шелестить у листі, гудуть бджоли, птахи прокидаються й заливають просторінь першими п'янкими гімнами сонцю й життю. Зачудовані, засліплені красою, Тільтіль і Мітіль, тримаючись за руки, ходять між квітами, шукають могил.

Мітіль (шукає в траві). А де ж мертві?.. Тільтіль(7 собі шукає). Мертвих немає...

Завіса

Картина восьма Перед завісою з прегарними хмарками

Увіходять Тільтіль, Мітіль, Душа Світла, Пес, Киця, Хліб, Вогонь, Цукор, Вода і Молоко.

Душа Світла. Гадаю, цього разу Блакитний Птах буде наш. І як це мені не спало на думку відразу?.. Тільки сьогодні на світанку, коли я набиралася сил у Зорі, в мені мовби небесний промінь сяйнув... Ми стоїмо біля входу до чарівних садів, де під наглядом Долі мешкають усі Людські Радощі та Блаженства...

Т і л ь т і л ь. А їх багато?.. Нам також перепаде?.. Вони маленькі?..

Душа Світла. Є маленькі, а є й великі, є огрядні й стрункі, вродливі й не дуже привабливі. Втім, нещодавно найогидніших вигнали з саду, і вони знайшли прихисток у Лих. Варто зазначити, що Лиха мешкають у печері поряд. Вона з'єднана із Садами Блаженств, а відділяє їх лише

щось на кшталт серпанку чи легкої завіси, яку раз у раз здіймає вітер, що дме з верхів'їв Справедливості чи з глибин Вічності. Тепер нам треба все узгодити і вжити певних засобів безпеки. Звичайно Блаженства дуже добрі, однак і між них є кілька загрозливіших і підступніших за найбільші Лиха...

Хліб. Маю пропозицію! Якщо вони там підступні й небезпечні, чи не краще б нам зачекати при вході, щоб негайно стати до помочі дітям, як їм випаде тікати?..

Пес. Гай-гай! Гай-гай!.. Хочу всюди йти з боженьками!.. Нехай боягузи собі залишаються при вході!.. Нам не потрібні (позирає на Хліба) страхопуди та (позирає на Кицю) зрадниці...

Вогонь. Ія піду!.. Там, кажуть, весело!.. Весь час танцюють!..

Х л і б. А там їдять?..

Вода (пхинькає). Я ніколи не бачила Блаженств, навіть найменшенького!.. А так хочу!..

Душа Світла. Замовкніть! Ніхто вас не питався. Я розсудила так: Пес, Хліб і Цукор підуть із дітьми. Вода лишиться тут — вона занадто холодна, Вогонь — теж, він аж надто нестримний. Молоку б так само доконче радила не переступати порога — воно надто чутливе до всього. А Киця нехай сама дає собі раду...

П е с. Та вона боїться!..

Киця. А я дорогою завітаю до моїх давніх друзів-Лих — вони живуть поруч із Блаженствами.

Т і л ь т і л ь. А ти підеш, Душе Світла?..

Душа Світла. У такому вигляді зайти до Блаженств я не можу — більшість із них мене й на дух не переносить. Однак маю при собі щільний серпанок, яким я накриваюся для відвідин щасливих людей... (Розгортає довгий серпанок і добре в нього закутується.) Треба подбати, щоб жоден промінчик моєї душі не злякав їх, адже є чимало нещасних і боязких Блаженств. Отак! Тепер навіть найогиднішим і найогряднішим не буде чого боятись...

Піднімають завісу, і за нею відкривається дев'ята картина.

Картина дев'ята

Сади Блаженств

Щойно підняли завісу, як на тлі Садів постає зала з високими мармуровими колонами, між якими, затуляючи глибину сцени, висять масивні пурпурові портьєри. Архітектура й убранство зали нагадують щонайпишніші та якнайчуттєвіші полотна майстрів венеціанського чи фламандського Відродження (Веронезе чи Рубенса). Скрізь — квіткові гірлянди, роги достатку, вази, статуї, френзелі й дорога позолота. Посеред сцени — важкий розкішний стіл із яшми та золоченого срібла, заставлений канделябрами, кришталем, золотим і срібним посудом, вишуканими стравами. За столом їдять, п'ють, горланять, співають, вимахують руками Найтовстіші Земні Блаженства. Дехто валяється на підлозі, хропе серед решток дичини, фруктів, перекинутих амфор і глеків. Блаженства — величезні, .огрядні, червонопикі, вбрані в оксамит і парчу, обвішані перлами й коштовним камінням. Вродливі рабині раз у раз підносять їм всіляко оздоблені страви й пінисті напої. Гупає жартівлива груба музика, переважно з мідних інструментів. Сцена залита темно-червоним

світлом.

Тільтіль із Мітіль, Псом, ХлібоміЦукром на передньому плані праворуч боязко горнуться доДушіСвітла. Киця мовчки проходить справа у глиб сцени і, піднявши якусь темну завісу, зникає за нею.

Т і л ь т і л ь. А хто ці товсті пани, що забавляються й уминають стільки смакоти?..

Душа Світла. Найтовстіші Земні Блаженства, це ж ясно як Божий день. Можливо (хоч і навряд), Блакитний Птах на якусь мить залетів до них. Тож не повертай іще Діаманта. Для годиться спершу оглянемо цю частину зали.

Т і л ь т і л ь. А можна підійти до них?

Душа Світла. Авжеж. Вони не злі, але майже всі невиховані й до того ж непристойні.

М і т і л ь. А які в них тістечка гарні!..

П е с. А дичина! Ковбаски! А баранячі ніжки! А теляча печіночка!.. (Урочисто.) У світах зроду-віку не було смакоти і краси над телячу печінку!..

Х л і б. От хіба що замішані на пшениці чотирифунтові хлібці!.. Вони в них божественні!.. От уже ліпота! Ліпота!.. Вони товстіші за мене!..

Цукор. Даруйте! Даруйте!.. Але дозвольте, дозвольте мені!.. Звісно, я нікого не хочу образити, але ж не забувайте, що слава й окраса цього столу — саме солодощі, а ще насмілюся зауважити, що саме їхня пишнота й блиск затьмарюють усе — як у цій залі, так і в цілому світі...

Тільтіль. Вони так щасливо раюють!.. Галасують! Регочуть!.. Співають!.. Схоже, нас помітили...

Справді, з десяток Найтовстіших Блаженств підвелося з-за столу і, підтримуючи руками черева, перевальцем тюпають до дітей.

Душа Світла. Не бійся, вони дуже гостинні. Напевне, запросять тебе на обід... Але не згоджуйся, не приставай на їхні вмовляння, бо геть забудеш про своє призначення...

Т і л ь т і л ь. Як це? Не скуштувати і найменшого тістечка?.. А вони ж такі смачнючі, свіжесенькі, посилані цукром, политі варенням... Скільки на них крему!..

Душа Світла. Вони шкідливі, вони позбавляють вольовитості. Треба жертвувати чимось... Обов'язок — над усе!.. Відмовся чемно, але рішуче. Ось вони!..

НайтовстішеБлаженство (простягає Тіль-тілю ручищу). Добридень, Тільтілю!..

Тільтіль (здивовано). То ви мене знаєте?.. А хто ви?..

Найтовстіше Блаженство. Я — Найтовсті-ше Блаженство, Блаженство Бути Багатим. Від імені моїх братів я прийшло просити вас і вашу родину вшанувати своєю присутністю нашу нескінченну учту. Ви потрапите до гурту найкращих представників істинно Товстих Земних Блаженств. Дозвольте вас познайомити з найголовнішими. Ось мій зять — Блаженство Володіти — оце, з черевцем, що нагадує грушу. А ось Блаженство Вдоволеного Честолюбства — в нього пухке та набундючене обличчя. (Блаженство Вдоволеного Честолюбства зверхньо киває Тільтілю.) Ось Блаженство Пити Коли Вже Не Відчуваєш Спраги та Блаженство їсти Коли Вже Не Відчуваєш Голоду — вони близнюки й кульгають на обидві ноги. (Ті вітаються похитуючись.) Ось Блаженство Нічого Не

Знати — глуха тетеря — і Блаженство Нічого Не Розуміти — сліпе, мов кріт. Ось Блаженство Нічого Не Робити і Блаженство Спати Більше Аніж Потрібно. Руки в них — наче хлібні м'якушки, а очі — мов персикове варення. Аж ось нарешті Заливний Регіт — у нього рот по самісінькі вуха, супроти цього Реготу всі безсилі... (Заливний Регіт вітається, пирскаючи сміхом).

Тільтіль (вказує на Товсте Блаженство, яке стоїть осторонь від інших). А он те, що не зважується підійти й стоїть спиною до нас?.. Хто це?..

НайтовстішеБлаженство. Не зважайте — воно зніяковіло, та йому незручно стати перед дитячі очі... (Бере Тільтіля за руку.) Ходімо! Учта знову розпочинається!.. Вже вдванадцяте сьогодні... Чекають лише вас... Чуєте вигуки?.. То бенкетарі підкликають вас!.. Я не можу познайомити вас із усіма, їх там сила-силенна... (Беручи дітей попідруки.) Дозвольте провести Вас на почесні місця...

Тільтіль. Красно дякую, вельмишановне... Дорідне Блаженство... їй-бо, мені дуже жаль... Але це неможливо... поки що... Ми чимскоріш маємо впіймати Блакитного Птаха. Ви раптом не знаєте, де він сховався?

Найтовстіше Блаженство. Блакитний Птах?.. Стривайте... А, так, щось таке пригадую... Колись мені про нього щось казали... Здається, він неїстівний... Так чи так, а за нашим столом його ніколи не подавали... Тож він жодної цінності для нас не має... Та не журіться тим — у нас безліч смачніших речей... Ось поживете серед нас, побачите, що ми тут робимо...

Т і л ь т і л ь. А що ви робите?

Найтовстіше Блаженство. Ото тільки й роботи — нічого не робити... Жодної вільної хвилиночки... Весь час їмо, п'ємо, спимо. Самі клопоти...

Т і л ь т і л ь. Та хіба ж це весело?

Найтовстіше Блаженство. Авжеж, весело... До того ж, на цій Землі немає інших розваг...

Душа Світла. Гадаєте, немає?..

Найтовстіше Блаженство (стиха до

Тільтіля, вказуючи на Душу Світла). Хто ця молоденька нечема?..

Впродовж цієї розмови юрба Товстих Блаженств, нижчих у званні, вмовила Пса, Хліба і Цукор приєднатись до гулянки. Раптом Тільтіль бачить: ця трійця пліч-о-пліч із господарями їсть, п'є й несамовито горланить.

Тільтіль. Погляньте, Душе Світла! Вони всілись до столу!..

Душа Світла. Поклич їх назад! Це може кепсько скінчитись...

Тільтіль. Тіло!.. Тіло! Сюди!.. Ходи сюди негайно!.. Зараз же, чуєш?.. Цукре й Хлібе! А вам хто дозволив відходити від мене?.. Що ви там робите? Чи ви в мене спиталися дозволу?..

Х л і б (із напханим ротом). А чи не міг би ти поводитися чемніше?..

Тільтіль. Що? То Хліб смів перейти зі мною на "ти"?.. Чи ти сказився?.. Гов, Тіло!.. То ти так мене слухаєшся? Ходи сюди! Гопки! Гопки! Чуєш?.. Мерщій!

Пес (упівголоса, з іншого кінця столу). Під час "їжі я нічого не чую і нікому не корюсь...

Цукор (солодкаво). Вибачте з ласки своєї, пане, але ж ми не можемо ображати хлібосольних господарів наших...

Найтовстіше Блаженство. Ось бачите!.. Який чудовий приклад!.. Ходімо, чекають лише вас... Не приймаємо жодних відмовок... А можемо застосувати й трішечки силування... Ну ж бо, Товсті Блаженства, допоможіть!.. Тягніть їх до столу силоміць, хоч-не-хоч, а ми таки їх ущасливимо!..

Всі Товсті Блаженства радо верещать, пустуючи й бавлячись, тягнуть дітей, а ті щосили відбиваються. Заливний Регіт стискає Душу Світла в міцних обіймах.

Душа Світла. Поверни Діаманта! Мерщій!..

Тільтіль виконує наказ Душі Світла. Сцену тут-таки заливає несказанно чисте й ніжне божественне рожеве світло. Грубі прикраси на першому плані та щільні пурпурові портьєри спадають і зникають, а за ними постає казковий сад погідного ладу. Він подібний до зеленого храму зі зграйними прямими алеями, могутніми буйними осяйними деревами, висадженими в певному порядку. П'янка цнота квіток, яра свіжість вод, які струменіють, плинуть і б'ють звідусіль — усе наче розносить ген аж за обрій звістку про щастя. Бенкетний стіл канув, мов камінь у воду. Від світлоносного повіву на сцену парча, оксамит, вінці, а також смішні маски Товстих Блаженств злітають у височінь, рвуться на шмаття й опадають до ніг ошелешених бенкетарів. Вони так само у змиг ока зморщуються, мов проколоті міхурі, перезираються, мружаться від незвичного, зарізкого для них світла. Поставши нарешті насправжки, тобто бридкими голими зів'ялими нікчемами, нажахані й осоромлені, Блаженства несамовито верещать, і в тому лементі найбільше чути крик Заливного Сміху. Лише Блаженство Нічого Не Розуміти зберігає спокій, коли його приятелі гасають по сцені в пошуку схованки, туляться по закутках, сподіваючись, що їх не видно. Та у сліпучому саду немає тіней. Тому більшість із відчаю зважується прослизнути за темну завісу в кутку праворуч, яка прикриває вхід до печери Лих. Щоразу, коли котресь

наполохане Блаженство підіймає завісу, з глибин печери долинає лайка, погрози й прокляття. Присоромлені Пес, Хліб і Цукор, похнюпивши голови, підходять до дітей і ховаються за їхніми спинами.

Тільтіль (споглядає втечу Товстих Блаженств). Яка гидота!.. Куди це вони тікають?..

Душа Світла. Господи-Боже!.. Вони зовсім утратили глузд!.. Шукають прихистку в Лих, та звідти їх навряд чи випустять.

Тільтіль (роззираючись довкола, зачудований). Ой!.. Який гарний сад! Який сад!.. Де це ми?..

Душа Світла. Там само... Змінилося лише бачення Тепер ми бачимо істину речей і нам ось-ось являться душі Блаженств, які витримують світіння Діаманта...

Тільтіль. Яка краса!.. Краса!.. Наче влітку!.. Ой, погляньте, до нас ідуть!.. Нас помітили...

Справді, сади повняться істотами на взір янголів, які наче прокинулися від довгого сну і зграйно пливуть між дерев. Вони вбрані у шати ніжних, м'яких відтінків: вранішньої блакиті, першого цвітіння троянд, іскристої води, бурштинової роси тощо.

Душа Світла. До нас простують кілька ласкавих допитливих Блаженств, які все нам повідають... Тільтіль. А ти з ними знайома?..

Душа Світла. Так, із усіма. Частенько тут буваю, хоч вони й не знають, хто я...

Тільтіль. Ой, скільки їх, скільки!.. Сходяться зусібіч!..

Душа Світла. А колись було значно більше. Товсті Блаженства завдали їм чимало шкоди.

Тільтіль. Хай там як, а їх чимало...

Душа Світла. Ти побачиш іще багатьох, щойно дія Діаманта поширитьcя на весь Сад... На Землі набагато більше Блаженств, аніж нам здається, однак Люди здебільшого їх не помічають...

Т і л ь т і л ь. А он малеча!.. Біжімо їм назустріч...

Душа Світла. Не варто. Хто нас цікавить, підійде сам. Нам не стане часу зазнайомитися з усіма.

ГуртМаленькихБлаженств, вибігши з гущавини, заходиться сміхом і заводить танок довкола дітей.

Тільтіль. Ой, які гарнюні!.. Хто ж вони та звідки?..

Душа Світла. Це Дитячі Блаженства.

Т і л ь т і л ь. А можна з ними побалакати?..

Душа Світла. Марна справа. Вони співають, танцюють, сміються, ось тільки не говорять іще...

Тільтіль (радісінький). Здоров! Здоров!.. Яке сміхотливе товстеня! А які ж у них щічки, яке вбрання!.. Вони тут усі багаті?..

Душа С в і т л а. Та ні. Тут, як і скрізь, бідних більше, ніж багатих...

Т і л ь т і л ь. То де ж бідняки?..

Душа С в і т л а. їх не відрізниш... Блаженство будь-якої дитини вдягнули в усе найкраще, що тільки є на Землі й на небесах.

Тільтіль (поривається до танцю). Я теж хочу потанцювати...

Душа Світла. Ніяк не можна. У нас обмаль часу... У них Блакитного Птаха, певне, нема... До того ж, вони поспішають, бачиш?.. їм також не можна гаяти часу — дитинство таке коротке...

Інша зграйка Блаженств, трохи старших за попередні, вибігає із Саду і, виспівуючи на всі заводи "Вони тут! Вони тут! Вони бачать! Бачать нас!", танцює довкола діток веселу фарандолу. Після танцю Блаженство, яке, схоже, є ватажком гурту, підходить до Тільтіля й ручкається з ним.

Блаженство. Здоров, Тільтілю!..

Тільтіль. Ще один приятель!.. (До Душі Світла.) Куди не підеш, скрізь тебе знають... Хто ти?..

Блаженство. А ти не впізнав мене?.. Ладен закластися, що ти не впізнав жодного з нас...

Тільтіль (зніяковіло). Та ні... Не знаю... Не пригадую, щоб ми десь зустрічались...

Блаженство. Чуєте?.. Так я і знало!.. Він ніколи нас не бачив!.. (Всі інші Блаженства заходяться сміхом.) Таж, Тільтільчику, ти добре знаєш нас усіх!.. Ми завжди поруч із тобою!.. їмо, п'ємо, прокидаємось, дихаємо, живемо разом!..

Тільтіль. Так, так, авжеж, авжеж... Пригадую... От іще б дізнатися ваші імена...

Блаженство. Зрозуміло... Нічого ти не знаєш... Я — ватажок Блаженств Твого Дому, а це все — Блаженства, які мешкають у ньому...

Т і л ь т і л ь. То вдома є Блаженства?!

Всі Блаженства заливаються реготом.

Блаженство. Оце так! Ви чули?.. Чи є вдома Блаженства?.. Та дім ними аж роїться, бідолашко!.. Сміємося, співаємо, веселощами відхиляємо стіни, відкидаємо дах... Та все намарне — ти нічого не бачиш, не чуєш... Але, сподіваюся, ще дійдеш розуму... А зараз привітайся з найшанованішими... Як вернешся додому, то й одразу впізнаєш їх, тож по завершенні гарного дня зможеш підбадьорити їх усміхом, добрим словом, адже вони справді гарують з усіх сил, щоби життя в тебе складалось легко й чудово... Почнемо з мене. Я — твій вірний служитель, Блаженство Доброго Здоров'я... Я не найвродливіше з усіх, однак найповажніше. Пізнаватимеш мене?.. А ось Блаженство Чистого Повітря, воно майже прозоре. Ось у сірячині Блаженство Любити Батьків — воно завжди журиться, бо на нього ніколи не зважають... А ось Блаженство Блакитного Неба — природно, вбране у блакить, і Лісове Блаженство, що, певна річ, одягнене в зелень. Ти бачитимеш їх щораз, як визирнеш у віконце... Ось іще добрі Блаженства Сонячних Днів у діамантовому вбранні та Весни — у коштовних смарагдах...

Т і л ь т і л ь. І ви такі гарні щодня?..

Блаженство. Авжеж! У кожному домі, де вміють бачити, свято щодня... А надвечір з'являється Блаженство Вечірніх Заграв, багатше від усіх царів світу, за ним приходить Блаженство Бачити Схід Зірок, усе в золоті, мов стародавній ідол... А в негоду об'являється Блаженство Дощу, усіяне перлами, і Блаженство Зимового Вогнища — воно розгрртає перед змерзлими долоньками свого теплого пурпурового плаща. Я забув назвати найкраще, щонайясніше між нами —

Блаженство Чистих Помислів із родини великих Чистих Радощів, які ви незабаром побачите. Аж ось іще... Та їх тут безліч!.. Ми так ніколи не дійдемо кінця... А треба ж негайно повідомити Великі Радощі. Вони там, угорі, біля небесної Брами, і ще не знають про ваш прихід... Я пошлю по них Блаженство Бігати Босоніж По Росі — воно найпрудкіше... (Звертається до щойно названого Блаженства, яке підбігає навскоки.) Біжи!..

Цієї миті таке собі Бісеня в чорній сорочині, розштовхуючи всіх і горланячи казна-що, підбігає до Тільтіля й ошаліло гайсає довкруж нього, огріваючи його цілою зливою невідворотних носаків, стусанів і товчеників.

Тільтіль (ошелешений і геть обурений). Що то за дикун?..

Блаженство. Еге! Знову Блаженство Бути Нестерпним втекло з печери Лих. Не знаєш, куди його запроторити... Воно тікає звідусіль. Навіть Лиха не хочуть лишити його в себе...

Бісеня й далі, корчачись зі сміху, дає налисників Тільтілю, який даремно борониться. Та раптом шаленця мов язиком злизало.

Тільтіль. Що воно таке? Клепки бракує?..

Душа Світла. Не знаю. Подейкують, і ти іноді буваєш таким самим неслухом. Але треба зараз же дізнатися про Блакитного Птаха. Може, ватажок Домашніх Блаженств знає, де він...

Т і л ь т і л ь. То де ж?

Блаженство. Він навіть не знає, де Блакитний Птах!..

Усі Домашні Блаженства заливаються реготом.

Тільтіль (обурений). Не знаю, так!.. І це геть не смішно!..

Знову регіт.

Блаженство. Гаразд. Не сердься... Та годі вже реготати. Не знає, то й не знає, нема чого кататися зо сміху!.. Він — як і більшість Людей... Та ось Блаженство Бігати Босоніж По Росі простує до нас із Великими Радощами.

Справді, високі вродливі створіння на взір янголів, убрані в осяйні сукні, повагом плинуть до них.

Тільтіль. Які красуні!.. А чому вони не сміються?.. Хіба вони нещасливі?..

Душа Світла. Найщасливіші не сміються...

Тільтіль. Хто це?..

Блаженство. Великі Радощі.

Т і л ь т і л ь. Ти знаєш їх усіх на ймення?

Блаженство. Авжеж. Ми часто бавимося разом. Попереду — Радість Справедливості, вона всміхається, щойно відновлюється якась порушена справедливість. Я ще надто юне — на моїм віку вона жодного разу не всміхалась. За нею — Радість Доброти — найщасливіша, а проте й найсумніша. їй завжди кортить розрадити Лиха — насилу її стримуємо. Праворуч од неї — Радість Виконаної Праці та Радість Мислити. Далі — Радість Розуміти, яка досі розшукує брата — Блаженство Нічого Не Розуміти...

Тільтіль. Яж бачив її брата!.. Він побіг до Лих із Товстими Блаженствами...

Блаженство. Я було певне — добра з нього не буде! Зле товариство геть його зіпсувало... Та не кажи про це сестрі — вона піде шукати його, й ми втратимо чи не найбільшу Радість... Серед найвищих — також Радість Бачити Прекрасне, яка щодня додає кілька променів до тутешнього світла...

Т і л ь т і л ь. А ген там, удалині; в золотому захмар'ї — хто це — там, так високо, що не побачиш, навіть як станеш навшпиньки?..

Блажентво. То Велика Радість Любити... Але скільки не старайся, всю ти її не побачиш — іще замалий...

Т і л ь т і л ь. А ген там, углибині, кого це вгорнено серпанком? Чому вони не підходять?..

Блаженство. То незнані ще Людям Радощі...

Т і л ь т і л ь. А чому це інші відсахнулись?.. Через нас?..

Блаженство. Вони дають дорогу іншій Радості... Вона, мабуть, найчистіша... Тільтіль. Хто це?..

Блаженство. А ти хіба досі не впізнав її?.. Придивись пильніше, відкрий очі з усієї душі!.. Вона побачила тебе! Побачила!.. Вона простягає руки і біжить до тебе!.. Це Радість Матері твоєї, Неповторна Радість Материнської Любові...

Інші Радощі, підкликавши Радість Материнської Любові, мовчки відступають перед нею.

Материнська Любов. Тільтілю! І Мітіль!.. То це ви? Чи справді вас я бачу?.. Оце так несподіванка!.. А я сиділа собі однісінька вдома, аж тут ви обоє раптом злітаєте до неба, де сяють радістю душі всіх матерів!.. Та спершу поцілуйте мене, поцілуйте з усією душею!.. Хутчіш до моїх обіймів! На світі немає більшого щастя!.. Тільтілю, чом ти не смієшся?.. А ти, Мітіль?.. Чи ж ви не впізнаєте мамину любов?.. Таж погляньте: хіба ці очі, губи й руки — не мої?..

Тільтіль. Еге ж... Та я не знав... Ти схожа на Маму, тільки значно вродливіша.

Матринська Любов. Авжеж... Адже я не старію... Щодня мене повнить снага, юність, щастя... Кожна ваша усмішка відмолоджує на рік!.. Вдома цього не видно, але ж тут видно все, все істинне...

Тільтіль (зачудовано дивиться на неї та цілує). А з чого зіткана твоя чарівна сукня?.. Із шовку, зі срібла чи з перлів?..

Материнська Любов. Та ні... Вона — з ваших цілунків, поглядів і пестощів... Кожен цілунок вплітає в неї сонячного чи місячного променя...

Тільтіль. Дива!.. Я ніколи й гадки не мав, що ти така багатюща. А де ти ховала цю сукню?.. У шафі, ключ од якої в тата?..

Материнська Любов. Та ні, вона завжди на мені, ось тільки її не видно. Коли очі заплющиш, нічого ж не бачиш. Геть усі матері багаті, якщо люблять своїх діток... Немає бідних мам, немає некрасивих чи старих... їхня Любов — найбільша Радість, і то навік. І навіть коли нені здаються сумними, одного лише цілунку досить, аби сльози "їхні обернулися на зорі в глибинах віч.

Тільтіль (вражено дивиться на неї). Так. Справді, очі в тебе повні зірок. Це мамині очі, але вони ще кращі... І рука твоя, з обручкою... На

ній навіть слід опіку з того часу, як ти запалювала лампу... Та рука біліша, а шкіра така ніжна!.. Наче струмінь світла... Хіба ти не працюєш тут, як удома?..

Материнська Любов. Ні-бо, ці руки — мої. Хіба ти не бачив, як вони білішають і світяться, коли пестять тебе?..

Тільтіль. Мамцю! Дивно! І голос ніби твій... А от говориш краще, ніж удома...

Материнська Любов. Вдома надто багато справ і немає часу на розмови... Проте й невимовне можна почути. То після нашої зустрічі ти впізнаватимеш мене, як повернешся завтра до хатки?.. Впізнаватимеш мене і в подертій сукні?..

Т і л ь т і л ь. Я не хочу вертати... Адже ти тут! Поки ти тут — хочу бути з тобою!..

Материнська Любов. Але ж я й там також... Усі ми там... Хіба є різниця?.. Ти прийшов сюди лише, щоб усвідомити, щоб навчитися бачити мене, як дивитимешся там... Розумієш, Тільтільчику?.. Гадаєш, ми на небі? Але ж небо скрізь, де ми цьомаємось... Немає двох матерів, і в тебе є лише одненька... У кожної дитини тільки одна мати, одна навік, і вона завжди найкраща, треба лише добре її пізнати й навчитися дивитись... Але ж яким дивом ти потрапив сюди і як знайшов дорогу?.. Таж Люди шукають її, відколи з'явилися на Землі...

Тільтіль (вказуючи на Душу Світла, яка сором уязливо відійшла вбік). Це вона привела мене...

Материнська Любов. Хто це?..

Тільтіль. Душа Світла.

Материнська Любов. Я бачу її вперше... Чула тільки, що вона дуже добра і щиро любить вас. Але чому вона там зачаїлась?.. Вона ніколи не показує обличчя?..

Т і л ь т і л ь. Та ні, показує. От хіба боїться, аби Блаженства не злякалися, як вона все прояснить...

Материнська Любов. Та хіба ж вона не знає?.. Ми так чекаємо на неї!.. (Підкликає інші Великі Радощі.) Ходіть сюди, сестри! Ходіть! Біжіть усі сюди! Нарешті до нас завітала Душа Світла!..

Між Великих Радощів перебіг шепіт. Вони підходять. Чути вигуки: "Душа Світла тут!.. Душа Світла!.. Душа Світла!.."

Радість Розуміти (відсторонює інших і цілує Душу Світла). То ви — Душа Світла? А ми й не знали!.. Ми стільки років, стільки літ чекали вас!.. Впізнаєте мене?.. Я — Радість Розуміти, я стільки шукала вас... Ми дуже щасливі, ось тільки не бачимо далі самих себе...

Радість Справедливості (теж цілує Душу Світла). Впізнаєте мене?.. Я — Радість Справедливості, я стільки молилася вам... Ми дуже щасливі, ось тільки не бачимо далі своїх тіней...

Радість Бачити Прекрасне (і собі цілує Душу Світла). Впізнаєте мене? Я — Радість Краси, я так вас люблю... Ми дуже щасливі, тільки не бачимо далі своїх мрій...

Радість Розуміти. Бачите, сестро, бачите?.. Не баріться!.. Ми вже досить дужі, вже досить чисті. Відкиньте свій серпанок, за яким сховалася решта істин і блаженств. Погляньте: всі мої сестри стали навколішки. Ви — наша володарка, ви — наша винагорода.

Душа Світла (щільніше загортається в серпанок). Сестри, прекрасні сестри мої, я корюся Владарю... Час іще не настав, та колись він проб'є, і

я прийду до вас усіх сміливо та ясно!.. Прощавайте! Підведіться. Обнімімося, віднайдені сестри мої, і чекаймо зустрічі, вона не забариться...

Материнська Любов (цілує Душу Світла). Ви були такі добрі до моїх сердешних діточок...

Душа Світла. Я завжди добра до тих, хто любить душею...

Радість Розуміти (підходить до Душі Світла). Нехай останній цілунок закарбується на моєму чолі.

Довгий цілунок. Коли ж вони розходяться та підводять голови, на очах в усіх Радощів бринять сльози.

Тільтіль (здивований). Чому ви плачете?.. (Обводить очима інші Радощі.) А! Ви теж плачете... Чому в усіх сльози на очах?..

Душа Світла. Тихо, дитино моя...

Завіса.

ДІЯ П'ЯТА Картина десята

Царство Майбуття

Неозорі зали Палацу Лазуру, де Д і т и чекають свого народження. Нескінченні ряди сапфірових колон підпирають бірюзове склепіння. Тут усе, від світла та плит із лазуриту й аж до далеких арок у млистій глибині сцени, всі великі й найдрібніші речі — надприродного яскравого блакитного кольору. Тільки капітелі й цоколі колон, замки склепіння, кілька сидінь і округлих лав — із білого мармуру чи алебастру. Праворуч, між колонами, — велика опалова брама. Ця брама, стулки якої

наприкінці картини прочинить Час, відкривається на Теперішнє Життя та Пристань Зорі. Скрізь у залі повагом лине сила-силенна дітей, убраних у довгий лазуровий одяг. Деякі бавляться чи прогулюються, інші гомонять або мріють. Чимало спить, чимало між рядами колон працює над майбутніми винаходами. Всі їхні знаряддя, прилади, які вони майструють, рослини, овочі та плоди, котрі вирощують або збирають, — тієї ж таки надприродної осяйної блакиті, що й увесь дух Палацу. Між дітьми снує сюди-туди кілька високих постатей величної та мовчазної краси, які нагадують янголів, убраних у яснішу голубінь.

Ліворуч, крадучись, увіходять, а тоді переховуються між колонами переднього плану, Тільтіль, Мітіль і ДушаСвітла. їхній прихід спричиняє певне пожвавлення серед Дітей Блакиті. Ті хутенько збігаються звідусіль і юрмляться довкола незвичайних гостей, із цікавістю розглядають їх.

М і т і л ь. А де ж Цукор, Киця й Хлібчик?.. Душа Світла. їм сюди зась. Як вони знатимуть Майбутнє, то не коритимуться більше. Т і л ь т і л ь. А Пес?..

Душа Світла. Йому теж не слід знати, що чекає на нього за кілька століть... Я замкнула їх у церковному склепі...

Т і л ь т і л ь. І де це ми?..

Душа Світла. Ми в царстві Майбуття, серед іще не народжених дітей. Оскільки завдяки Діамантові нам усе ясно видно в цьому краї, який люди не помічають, певне, саме тут ми знайдемо Блакитного Птаха.

Тільтіль. Еге ж. Птах має бути блакитний, адже тут скрізь блакить... (Роззирається довкола.) Боже! Яка ж тут краса!..

Душа Світла. Поглянь: до нас біжать діти...

Т і л ь т і л ь. А вони не сердяться?..

Душа Світла. Анітрохи. Ти ж бачиш — вони всміхаються, тільки ось дивуються.

Діти Блакиті (їх збігається дедалі більше). Живі Діти... Ходіть подивіться на Живих Дітей!..

Тільтіль. Чом це вони звуть нас "Живими Дітьми"?..

Душа Світла. Бо вони поки не живуть...

Т і л ь т і л ь. А що ж вони тоді роблять?..

Душа Світла. Чекають часу свого народження...

Тільтіль. Часу народження?..

Душа Світла. Авжеж. Усі діти, народжені на Землі, надходять звідси. Кожне чекає свого дня... Коли Татусі й Матусі забажають мати дітей, вони відчиняють оцю велику браму праворуч, і малеча спускається...

Тільтіль. Скільки їх! Скільки їх тут!

Душа Світла. їх значно більше... Та всіх не видно... Ти тільки уяви — ними треба заселити цілу Землю до кінця світу... їх не перелічити...

Т і л ь т і л ь. А хто ці високі блакитні особи?..

Душа Світла. Не знаю напевне... Кажуть, берегині... Подейкують, що вони прийдуть на Землю після Людей... Але розпитувати їх не можна...

Тільтіль. Чому це?

Душа С в і т л а. Бо то таємниця Землі...

Тільтіль. Аз малятами можна поговорити?..

Душа Світла. Авжеж. Треба познайомитись... Диви: оцей цікавіший за інших... Підійди до нього, побалакайте...

Т і л ь т і л ь. А що йому треба сказати?..

Душа Світла. Будь-що. Розмовляй, як із другом...

Т і л ь т і л ь. А поручкатись із ним можна?

Душа Світла. Певна річ. Він тебе не скривдить.

Ну ж бо! Не соромся!.. Я залишу вас самих, вам буде вільніше... До речі, маю погомоніти з отією Високою Блакитною Особою...

Тільтіль (підходить до Дитини Блакиті та простягає їй руку). Добридень!.. (Торкається йога блакитного одягу.) Що це в тебе?..

Дитина (легко торкнувшись Тільтілевого капелюха). А це що?..

Тільтіль. Це?.. Мій капелюшок. А в тебе капелюха нема?..

Д и т и н а. Ні. А нащо він?..

Тільтіль. Щоб вітатись... А ще, щоб, коли зимно... Дитина. "Зимно"? А що таке "зимно"? Тільтіль. Коли тремтиш отак: "бррр!", "бррр!" а тоді хукаєш на руки, а тоді руками робиш отак... Щосили тре руки.

Д и т и н а. А на Землі зимно?.. Тільтіль. Буває — взимку, коли нема вогню. Д и т и н а. А чому це його нема?.. Тільтіль. Бо він дорого коштує. Потрібні гроші, щоб купити дрова...

Д и т и н а. А що таке "гроші"? Тільтіль. Те, чим розраховуються... Дитина. А...

Т і л ь т і л ь. У декого вони є, а в інших нема... Дитина. Чому це нема?..

Т і л ь т і л ь. Бо небагаті... А ти багатий?.. Скільки тобі років?..

Дитина. Невдовзі народжусь... За дванадцять років. А народжуватися добре?..

Тільтіль. Ще б пак!.. Це весело!..

Д и т и н а. І як це тобі вдалося?..

Т і л ь т і л ь. Не пам'ятаю вже... Давненько те було...

Дитина. Кажуть, Земля і Живі — все те дуже гарно.

Тільтіль. Еге ж, непогано... Там пташки, тістечка, іграшки... Дехто все те має, а хто не має, може дивитися на інших...

Дитина. Кажуть, за брамою чекають Матері... Вони добрі, еге ж?

Тільтіль. Ще б пак!.. Вони від усього кращі!.. І бабусі теж... Та вони швидко вмирають...

Дитина. "Вмирають"?.. Що це таке?..

Тільтіль. Отак, одного вечора йдуть і вже не повертаються...

Дитина. Чому?..

Тільтіль. Хіба ж я знаю?.. Мабуть, нудьгують... Д и т и н а. А твоя теж пішла?.. Тільтіль. Бабуся?..

Дитина. Мати чи бабуся — звідки я знаю?..

Т і л ь т і л ь. Е, ні, це різні речі... Спершу відходять бабусі. Це вже дуже сумно... Моя була така добра...

Д и т и н а. А що це в тебе з очима?.. З них падають перлини?..

Т і л ь т і л ь. Та ні. То не перлини...

Д и т и н а. То що це?..

Тільтіль. Нічого. Мене трішки сліпить оця блакить...

Д и т и н а. І як це зветься?.. Тільтіль. Що?.. Дитина. Те, що крапає... Тільтіль. Нічого. Трохи води... Д и т и н а. То вона тече з очей?..

Тільтіль. Так, часом. Коли плачеш... Д и т и н а. А що таке "плачеш"? Тільтіль. Ая не плакав — це все через оцю блакить... А коли б оце заплакав, було б так само... Д и т и н а. А плачуть часто?

Тільтіль. Хлопці — ні, а ось дівчата... А тут не плачуть?..

Д и т и н а. Та ні. Я от не вмію...

Тільтіль. Ще навчишся... Чим це ти бавишся? Якісь великі блакитні крила?..

Дитина. Оці?.. То для винаходу, який зроблю на Землі...

Тільтіль. Для якого винаходу?.. Ти хіба винайшов щось?..

Дитина. Авжеж. А ти хіба не знаєш?.. Як я буду на Землі, маю винайти таке, що робить щасливим... Т і л ь т і л ь. А воно їстівне?.. Грюкає?.. Д и т и н а. Та ні, його зовсім не чути... Тільтіль. Шкода...

Дитина. Працюю над цим щодня... Вже майже готове... Хочеш побачити?..

Тільтіль. Ще б пак!.. А де воно?

Дитина. Отам. Звідси видно... Між отими колонами...

Друга дитина Блакиті (підходить до Тільтіля й сіпає його за рукав). А хочеш подивитися мій винахід, га?..

Тільтіль. Авжеж. Що це таке?..

Друга Дитина. Тридцять три засоби для продовження віку... Ось, у цих голубих склянках...

Третя дитина (виходить із юрби наперед). А я несу нове незнане світло!.. (Увесь спалахує надзвичайним сяйвом.) Цікаво, еге ж?..

Четверта дитина (тягне Тільтіля за руку). Ходи, подивись на мою машину! Вона літає в повітрі, мов птах, ось тільки без крил!..

П'ята Д и т и н а. Ні! Ні! Спершу оглянь мою — вона відшукує скарби на Місяці...

Блакитні діти юрмляться довкола Тільтіля й Мітіль, кричать усі одразу: "Ні! Ні!", "Оглянь мою!..", "Ні! Моя краща!..", "Моя — дивовижна!", "А моя вся з цукру!..", "В нього нецікава!", "Він поцупив у мене ідею!" тощо. Під оці вигуки малеча тягне Живих Дітей до блакитних майстерень, і там кожен винахідник запускає свою досконалу машину. Здіймається круговерть лазурових коліщаток, дисків, маховиків, ланцюжків, шківів, привідних ременів, якихось дивовижних ще незнаних пристроїв, які огортає блакитнувата курява надзвичайного. Ціле юрмище дивних загадкових машинерій підноситься й ширяє під склепінням чи шмигає між колонами. Тим часом діти відкривають блакитні статуї, підносять величезні квіти, здоровенні плоди, які наче виросли з бірюзи та сапфірів.

Маленька дитина Блакиті (зігнувшись під вагою величезних голубих стокроток). Гляньте, які в мене квіти!..

Тільтіль. Що це?.. Я такого не знаю... Маленька дитина Блакиті. Та це ж стокротки!..

Т і л ь т і л ь. Не може бути!.. Вони завбільшки з колесо...

М а л е н ь к а дитина Блакиті. А як вони добре пахнуть!..

Тільтіль (нюхає). Чудово!..

Маленька дитина Блакиті. Вони будуть такі, як я зійду на Землю...
Тільтіль. Коли саме?..

Маленька, дитина Блакиті. За п'ятдесят три роки, чотири місяці й дев'ять днів...

Надходить двоє дітейБлакиті. Вони несуть на жердині, мов люстру, ґроно винограду неймовірних розмірів, у якому кожна виноградина більша за грушу.

Одне з дітей, котрі несуть ґроно. То як мої фрукти?..

Тільтіль. Ґроно груш!..

Д и т и н а. Та ні, це виноград!.. Коли мені буде тридцять років, вони всі будуть такі... Я винайшов спосіб...

Інша дитина (згинаючись під вагою кошика з голубими яблуками завбільшки з дині). А ось мої!.. Погляньте на мої яблучка!..

Т і л ь т і л ь .Та це ж дині!..

Д и т и н а. Е, ні!.. Це яблука, до того ж не найкращі!.. Всі такі будуть, як я житиму... Я винайшов систему...

Інша дитина (вивозить на блакитному візочку блакитні дині, більші за гарбузи). А мої диньки?..

Т і л ь т і л ь. Та це ж гарбузи!

Дитина з динями. Як на Землю лиш прилину, що вже будуть гарні дині!.. Я стану садівником Короля Дев'яти Планет...

Тільтіль. "Короля Дев'яти Планет"?.. А де він?..

Король Дев'яти Планет гордо виступає наперед. На вигляд йому щось із чотири рочки, і він заледве тримається на кривеньких ніжках.

Король Дев'яти Планет. Ось він, я!.. Т і л ь т і л ь. Не дуже ж ти й великий!.. Король Дев'яти Планет (поважно й урочисто). Зате я сподоблюсь на великі діяння! Тільтіль. Які ще діяння?

Король Дев'яти Планет. Я створю Загальну Конфедерацію Планет Сонячної Системи.

Тільтіль (не второпавши). Еге-ге! Справді?..

Король Дев'яти П л а н е т. До неї увійдуть усі Планети, окрім Сатурна, Урана та Нептуна, — вони на величезній, незліченній відстані від нас.

Поважно йде собі.

Тільтіль. Дотепник!..

Дитина Блакиті. А того бачиш?..

Тільтіль. Котрого?

Дитина. Того малюка, що спить під колоною... Тільтіль. Так. То й що? Дитина. Він принесе на Землю чисту радість... Т і л ь т і л ь. Як це?..

Дитина. Завдяки ідеям, які нікому не спадали на думку...

Т і л ь т і л ь. А що зробить отой товстун, що колупається в носі?..

Дитина. Він має винайти вогонь, аби зігріти Землю, коли менше грітиме Сонце...

Т і л ь т і л ь. А ті двоє, що тримаються за руки й весь час цілуються? То брат із сестрою?..

Д и т и н а. Ні, вони дуже кумедні... То Закохані...

Т і л ь т і л ь. А що це таке?..

Д и т и н а. Не знаю... Так їх охрестив Час, аби з них поглузувати... Вони цілісінький день дивляться одне одному у вічі, цілуються та прощаються...

Тільтіль. Нащо?

Дитина. Кажуть, вони не зможуть піти разом... Т і л ь т і л ь. А цей рожевощокий малюк, що так поважно смокче пальця, що він за один?..

Дитина. Він ніби має знищити на Землі несправедливість...

Тільтіль. Он як!..

Дитина. Кажуть, страшенно марудна праця!..

Т і л ь т і л ь. А цей рудячок, який наче ходить наосліп? Він хіба сліпий?..

Дитина. Ще ні. Але згодом осліпне... Придивись до нього пильніше. Він, здається, має перемогти Смерть...

Тільтіль. Що б це мало значити?..

Д и т и н а. Не знаю напевне... Та кажуть, це щось надзвичайно важливе...

Тільтіль (вказуючи на силу-силенну дітей, які сплять під колонами, на сходах, лавках тощо). А всі, хто дає хропака,— ой скільки ж їх! — нічого не роблять?..

Дитина. Розмірковують над чимось...

Т і л ь т ьл ь. Над чим?..

Дитина. Вони й самі ще не знають. Але мають щось принести на Землю. Заборонено входити туди впорожні...

Т і л ь т і л ь. І хто ж це заборонив?..

Дитина. Час. Ось він, стоїть біля брами... Побачиш, як він її прочинить... Такий нудило!

Дитина (прибігла з глибини зали, проштовхнувшись крізь натовп). Добридень, Тільтілю!..

Тільтіль. Оце так!.. І звідкіль це він знає моє ім'я?..

Дитина,яка щойно підбігла (гаряче цілує Тільтіля та Мітіль). Добридень! Як життя?.. Та поцілуй мене! І ти теж, Мітіль... То не диво, що я знаю твоє ім'я, адже я буду твоїм братом... Мені тільки оце сказали, що ти тут... Я був аж на іншому кінці зали й саме збирався з думками... Скажи матусі, що я вже готовий...

Т і л ь т і л ь. Як це?.. Ти хочеш до нас прийти?

Дитина. Авжеж, наступного року, на вербну неділю... Ти мене, малого, не дражни, гаразд?.. Я такий радий, що заздалегідь вас розцілував... Скажи таткові, щоби полагодив колиску... А в нас там добре?..

Т і л ь т і л ь. Та незле... А матуся така добра!.. Д и т и н а. А як із їжею?..

Тільтіль. Коли як... Навіть іноді тістечка трапляються, еге ж, Мітіль?..

М і т і л ь. На Новий Рік і на Чотирнадцяте Липня... Мама сама їх пече...

Тільтіль. А що в тебе в торбинці?.. Ти нам щось принесеш?..

Дитина (дуже гордо). Я несу три хвороби: скарлатину, коклюш і кір...

Тільтіль. Тільки й того?.. А що робитимеш потім?..

Дитина. Потім?.. Піду собі... Тільтіль. Варто було приходити...
Дитина. Хіба хочеш — мусиш!..

Чути, як у повітрі здіймається й ширяться якесь довге напружене кришталево-чисте тремтіння, що, здається, лине від колон та опалової брами, яка саме запалюється яснішим світлом.

Тільтіль. Що це?..

Дитина. Час!.. Зараз він прочинить браму!..

Тієї ж миті юрба дітей заметушилась, більшість із них покинула свої прилади, роботу, чимало поснулих прокинулось, і всі звертають погляди до опалової брами та прямують до неї.

Душа Світла (підходить до Тільтіля). Спробуймо заховатися за колонами... Не треба, щоб Час нас бачив...

Т і л ь т і л ь. А звідкіля цей передзвін?..

Дитина. Займається Зоря... Це час, коли діти, які народяться сьогодні, зійдуть на Землю...

Т і л ь т і л ь. Як це "зійдуть"?.. Там є драбина?..

Дитина. Ось побачиш... Час відсуває засуви...

Т і л ь т і л ь. А хто такий Час?..

Дитина. Старець, який викликає всіх, хто має йти...

Т і л ь т і л ь. То він лихий?..

Д и т и н а. Ні. Ні, але глухий до всього... Його не вблагаєш... Поза чергою не пропускає нікого. Т і л ь т і л ь. А вони хіба раді звідси йти?..

Д и т и н а. І лишатися прикро, і, як ідеш, то жаль бере... Там! Там!.. Ось! Відчиняє!..

Велика опалова брама поволі відчиняється. Здалеку далеченною музикою долинає гомін Землі. Залу заливає червоне та зелене світло. На порозі виростає Час — високий бородатий дідуган, озброєний косою та пісковим годинником. Віддалеки ледве мріють окрайці білих і золотавих вітрил на галері, котра стоїть у гавані рожевих

млив Зорі.

Ч а с (на порозі брами). Чи готові ті, чий час настав?..

Діти Блакиті (збігаються звідусіль, розштовхуючи натовп). Ось ми!.. Ось ми!.. Ось ми!..

Час (буркоче до дітей, які проходять повз нього до виходу). Поодинці!.. Знову їх набралося більше, ніж треба!.. І так щоразу!.. Та мене не одуриш! (Відтягає дитину.) Тобі ще не черга!.. Вертай! Тобі — завтра!.. І ти завертай! Прийдеш за десять років!.. Тринадцятий чабан? А потрібно лише дванадцять — їх стільки не треба, часи Феокрита й Вергілія минули... Знову лікарі?.. їх уже занадто! На Землі на них нарікають... А де це інженери?.. Ще потребують чесної людини, бодай однієї... Як виняток... То де чесна людина?.. Це ти?.. (Дитина ствердно киває.) Ти чомусь дуже кволий. Недовго тобі ряст топтати!.. Нуте ви, не

так швидко!.. А ти що приніс?.. Нічого? Впорожні йдеш?.. Так не пущу. Приготуй бодай щось — великий злочин, як хочеш, чи то хворобу — мені байдуже... але щось таки треба... (Помічає, як одного малюка випирають наперед, а він щосили пручається.) Ну! Що тобі поробилось?.. Ти ж знаєш — уже час... Потребують героя, котрий має здолати Несправедливість. Це ти! Треба йти...

Діти Блакиті. Він не хоче, пане!..

Ч а с. Як це?.. Не хоче?.. Та за кого ти себе маєш, замірку?.. Годі суперечок! Час не жде!..

Малюк (якого виштовхують). Ні! Ні!.. Не хочу!.. Я не хочу народжуватись!.. Хочу лишитися тут!..

Ч а с. Та менше з тим!.. Час, то й час!.. Мерщій уперед!..

Дитина (виступаючи наперед). Пустіть мене!.. Замість нього!.. Кажуть, мої батьки старі й так давно чекають мене!..

Час. Ні, ні... На все свій час... Вас не переслухаєш... Одне хоче, друге не хоче, тому зарано, тому запізно... (Відхиляє дітей, що скупчились на порозі.) Далі, малята!.. Назад, цікаві!.. Хто лишається, хай не визирає назовні. Тепер їм припекло, а от коли буде черга, найде страх і повернуть голоблі... Оці четвірко трусяться, мов листки на осиці... (До Дитини, яка було переступила порога й одразу задкує.) То що?.. Що з тобою?..

Дитина. Забув скриньку з двома злочинами, що їх маю скоїти.

Друга дитина. Ая — горщика з думкою, яка має просвітити юрбу...

Третя дитина. Ая — живця від своєї найкращої грушки!..

Час. Біжіть щодуху!.. Лишилося тільки шістсот дванадцять секунд... Галера Зорі вже тріпоче крильцями на знак чекання... Приїдете запізно, то й не народитесь... Хутчіш, хутчіш, сідайте!.. (Хапає дитину, яка хотіла прошмигнути в нього між ногами й дістатися пристані.) А тобі — зась!.. Ти вже втретє лаштуєшся народитись поза чергою. Як іще раз тебе спіймаю, то чекатимеш скільки світу в моєї сестри Вічності, а в неї не дуже й весело... То що, всі готові?.. Всі на місці?.. (Окинув оком дітещ котрі скупчилися на пристані чи вже посідали до галери.) Бракує ще одного... Скільки не ховайся — я бачу тебе і в натовпі. Нема дурних!.. Гей ти, Закоханцю, прощайся зі своєю любою!..

Двоє малих, яких звуть Закоханими, з помертвілими від розпачу лицями, ніжно обнявшись, підходять до Часу й падають перед ним навколішки.

Перша дитина. Пане Часе, дозвольте мені піти з ним!..

Друга дитина. Пане Часе, дозвольте мені лишитися з нею!..

Ч а с. Не можна!.. Нам лишилося тільки триста дев'яносто чотири секунди...

Друга дитина. Краще вже взагалі не народжуватись!..

Ч а с. Не маєш вибору...

Перша дитина (благально). Пане Часе, я туди прийду запізно!..

Друга дитина. Коли вона зійде на Землю, мене там не буде!..

Перша дитина. Я його більше не побачу!..

Друга дитина. Ми будемо самі в цілому світі!..

Час. Все це мене не обходить... Всі скарги — до Життя... Я лише виконую накази — з'єдную, розлучаю — тільки й усього... (Вхопив Другу дитину.) Ходи!..

Друга дитина (пручається). Ні! Ні! Ні!.. І її, її теж!..

Перша дитина (чіпляється за одяг Другої дитини). Лишіть його!.. Лишіть!..

Час. Годі вже... Він таки йде жити, а не вмирати!.. (Тягне геть Другу дитину.) Ходи!..

Перша дитина(в розпуці простягає рученята до Другої дитини). Знак!.. Подай мені знак!.. Скажи, як тебе знайти!..

Друга дитина. Моя любов — вічна!.. Перша дитина. Я буду найсмутніша!.. Ти мене впізнаєш!..

Непритомніє і падає долі.

Час. Краще б уже надіялись... Ну, годі... (Дивиться на годинник.) Залишилося тільки шістдесят три секунди.

Наостанок велика метушня серед дітей, які йдуть і лишаються. Бурхливе прощання та вигуки на кшталт "Бувай, П'єре!", "Бувай, Жане!", "Ти все взяв?", "Підготуй ґрунт для моїх ідей!", "Спробуй упізнати мене!", "Я тебе віднайду!", "Не розгуби своїх думок!", "Не нахиляйся так низько над Просторінню!", "Сповісти, як воно там!", "Кажуть, не можна!", "Можна! Можна! Спробуй!", "Скажи, чи добре там!", "Я тебе зустріну!", "Я народжусь на троні!" тощо.

Час (вимахуючи ключами й косою). Годі! Годі!.. Якір піднято!..

Вітрила галери пропливають і зникають. Віддалеки чути дитячі вигуки: "Земля!", "Земля!", "Я її бачу!", "Вона гарна!", "Вона світла!", "Велика!" Тоді, наче з глибин безодні, линуть далеченні співи про радість очікування.'

Тільтіль (до Душі Світла). Що це?.. То не їхні співи... Якісь інші голоси.

Душа Світла. Так, то співи Матерів. Вони їх чекають...

Тим часом Час замикає опалову браму. Він повертається, щоб востаннє окинути оком залу й,раптом помічає Тільтіля, Мітіль і Душу

Світла.

Час (вражено й люто). Що це?.. Що ви тут робите?.. Хто ви?.. Чому ви не блакитні?.. Звідки прийшли?.. Підступає до них, погрожуючи косою.

Душа Світла (до Тільтіля). Не відповідай!.. Блакитний Птах у мене під серпанком... Рятуймося!.. Поверни Діаманта — і він загубить наш слід...

Душа Світла, Тільтіль іМітіль зникають ліворуч між колонами першого плану.

Завіса.

ДІЯ ШОСТА Картина одинадцята

Прощання

На сцені — мур із дверцятами. Досвіток.

Увіходять Тільтіль,Мітіл ь, ДушаСвітл а, Хліб, Цукор, Вогонь іМолоко.

Душа Світла. Ти ніколи не вгадаєш, де ми... Тільтіль. Певно, що ні, Світлонько, я ж не знаю...

Душа Світла. І ти не впізнаєш цього муру і дверцят?..

Тільтіль. Мур — червоний, а дверцята — зелені...

Душа Світла. І це нічого тобі не нагадує?..

Тільтіль. Нагадує, що Час випхав нас за двері.

Душа Світла. Які ж усі дивні уві сні... Своєї руки не впізнають...

Тільтіль. Хто це спить?.. Я?..

Душа Світла. Може, я. Хтозна?.. Таж цей мур — довкола хати, котру ти не раз бачив на своєму віку...

Тільтіль. Хату, яку я бачив не раз?..

Душа Світла. Еге ж, сонько!.. Цю хатку ми покинули одного вечора, рік тому, день до дня...

Тільтіль. Рік тому?.. То це...

Душа Світла. Не кліпай очима, вони в тебе — мов сапфірові гроти... Так, це люба хатинка твоїх батьків...

Тільтіль (підходить до дверцят). Схоже... Справді... Здається... Ці дверцята... Я впізнаю клямку... Вони там?.. Ми біля мами?.. Мерщій до мами!.. Я хочу зараз же її по-цьомати!..

Душа Світла. Хвилинку... Там іще міцно сплять... Не треба зненацька їх будити... До того ж хвіртка відчиниться лише тоді, як настане пора...

Тільтіль. Яка ще пора?.. Довго чекати?..

Душа Світла. Ні!.. На жаль!.. Лише кілька хвилин...

Т і л ь т і л ь. Ти не рада вертати? Що з тобою, Світ-лонько?.. Ти зблідла... Чи, бува, не захворіла?...

Душа Світла. Не зважай, моя дитино... Я тільки трішки сумна, бо покину вас...

Тільтіль. Покинеш?..

Душа Світла. Так треба... Мені вже нічого тут робити... Рік збіг, Фея прийде і попросить у тебе Блакитного Птаха...

Тільтіль. Але ж я не маю ніякого Блакитного Птаха!.. Птах Спомину почорнів, Птах Майбуття почервонів, Птахи Ночі повмирали, а Лісового Птаха я так і не впіймав... Хіба я винен, що вони змінюють колір, гинуть чи втікають?.. Фея розлютиться?.. Що вона скаже?..

Душа Світла. Ми зробили, що могли... Мабуть, Блакитного Птаха немає... Або ж він змінює забарвлення, щойно його садиш до клітки...

Т і л ь т і л ь. А де ж та клітка?

Хліб. Тутечки, пане... Мені доручили її, і я старанно опікувався нею впродовж усієї тривалої та небезпечної мандрівки. Нині мої обов'язки добігають кінця, і я повертаю вам її неушкоджену й добре замкнену, саме таку, якою мені її надано... (В позі оратора, який бере слово.) А тепер від імені всіх дозволю собі сказати кілька слів...

Вогонь. Він не має слова!

Вода. Тихо!

Хліб. Недоброзичливі кпини нікчемного ворога, заздрісного суперника... (Підвищує голос) не завадять мені виконати свій обов'язок до кінця... Отже, від імені всіх...

Вогонь. Тільки не від мого... Я теж маю язика...

Хліб. Отже, від імені всіх, зі стримуваним, але щирим і глибоким зворушенням я прощаюся з цима двома доленосними дітьми, висока місія яких сьогодні добігла кінця. Із невимовною ніжністю, а також із обопільною повагою ми кажемо їм сумовите "Прощайте!"

Тільтіль. Як?.. Ти теж прощаєшся?.. Ти теж нас кидаєш?..

Хліб. Прикро, але так треба... Справді, я вас лишаю... А проте це розставання — позірне... Ви не почуєте тільки мого голосу...

В о г о н ь. Не велика то втрата!..

Вода. Тихо!..

Хліб (дуже поважно). Він мене не обходить... То я казав: ви не почуєте мене, не побачите мене наживо... Ваші очі не зрітимуть більше невидимого життя речей... Та я завжди буду тут, у діжі, на дощечці, на столі, біля супу, я, саме я, насмілюся сказати, — найвірніший і найдавніший друг і співтрапезник Людини...

В о г о н ь. А хто ж тоді я?..

Душа Світла. Завважте: хвилини збігають, годину от-от проб'є — й ми повернемось у Мовчання... Мерщій цілуйте дітей...

Вогонь (прожогом). Спершу я! Спершу я!.. (Обпікає дітей цілунками.) Прощавайте! Тільтілю! Мітіль!.. Прощавайте, любі дітки... Згадайте мене, як вам буде треба щось десь підпалити...

Мітіль. Ой! Ой!.. Пече!..

Тільтіль. Ой! Ой!.. Він обпік мені носа!..

Душа Світла. Слухайте, Вогню, не запалюйтесь аж так!.. Тут вам не комин...

Вода. Дурило!..

Хліб. Нечема!..

Вода (підпливає до дітей). Дітки, поцілую вас якнай-ніжніше, зовсім не боляче...

Вогонь. Стережіться, бо змокнете!..

Вода. Я приязна й лагідна, добра до людей...

В о г о н ь. А до потопельників?..

Вода. Любіть водограї, дослухайтеся до струмків... Я завжди буду поруч...

Вогонь. Усе затопила!..

Вода. Як сядете ввечері біля джерельця в лісі (а їх тут чимало), спробуйте збагнути, що воно силкується сказати... Ні, вже не можу... Мене так душать сльози, що більше й слова не промовлю...

Вогонь. Щось непомітно!..

Вода. Згадуйте мене, як побачите глечика... Ви стрінете мене й у гладишці, і в поливалці, й у цистерні, і в кранику...

Цукор (звичайно солодкавий, улесливий). Як у ваших спогадах лишиться малесеньке місце, згадайте, що моя присутність була вам приємна... Не можу більше й слова мовити... Я маю несльозливу вдачу... Та й боляче, коли сльози падають на ніжки...

Хліб. Єзуїте!..

Вогонь (тріскотить). Льодяничку! Цукерко! Карамелько!..

Т і л ь т і л ь. А де це поділися Тілетта й Тіло?.. Що з ними?..

Цієї ж миті чути верещання Киці.

М і т і л ь. То Тілетта... Плаче!.. їй роблять боляче!..

Прожогом забігає розпатлана, настовбурчена Киця, одяг їй потріпано, до щоки вона притулила хустку, начеб їй болять зуби. Вона відфиркуються від П с а; той крок у крок женеться за нею і пригощає її стусанами, товченіками та копняками.

Пес (б'є Кицю). Ось тобі!.. Мало?.. Ще хочеш?.. Ось! Ось! Ось!..

Душа Світла, Тільтіль іМітіль (підбігають до них, аби розборонити). Тіло!.. Чи ти сказився?.. Отакої!.. Геть!.. Кинь!.. Де ви таке бачили?.. Стривай! Стривай!..

Кицю та Пса відтягують одне від одного.

Душа Світла. Що таке?.. Що сталося?..

Киця (схлипує й утирає сльози). Все він, ваша Світлосте... Він мене вилаяв, насипав гвіздків у юшку, смикав за хвіст, побив мене, а я... я ж нічогісінько лихого йому не зробила, нічого, нічого!..

Пес (перекривлює її). Анічогісінько!.. Бідолашко!.. (Стиха, сукаючи їй дулі.) А все-таки маєш, і добре маєш, і ще матимеш!..

Мітіль (обіймає Кицю). Тілетто! Небого моя!.. Скажи мені, де тобі болить... Поплачемо разом...

Душа Світла (суворо до Пса). Ваша поведінка неприпустима, до того ж показали нам це сумне видовище в таку журну хвилину... Ми ось-ось маємо розстатися з нашими бідними дітками...

Пес (одразу ж принишк). Розстатися з нашими бідними дітками?..

Душа Світла. Так, ось-ось проб'є годину, що про неї йшлося... Ми повернемось у Мовчання. Не зможемо вже з ними розмовляти...

Пес (раптом завив із розпачу, кидається до дітей, бурхливо й гучно пестить їх). Ні! Ні!.. Я не хочу!.. Не хочу!.. Я завжди розмовлятиму!.. Ти мене зрозумієш тепер, боженьку, еге ж?.. Так! Так! Так!.. Ми все казатимемо одне одному!.. А я буду слухатись... Навчуся читати, писати, грати в доміно!.. Буду такий охайний, що ну!.. Нічого більше з кухні не вкраду... А хочеш — я щось чудне втну?.. Хочеш, поцілую Кицю?..

М і т і л ь (до Киці). А ти, Тілетто?.. Нічого не маєш сказати?..

Киця (зверхня й загадкова). Я люблю вас обох, як ви на те заслуговуєте.

Душа Світла. Тепер моя черга поцілувати вас наостанок, дітоньки мої...

Тільтіль іМітіль (вчепилися за сукню Душі Світла). Ні! Ні! Ні! Світлонько!.. Залишайся з нами!.. Татко погодиться... Ми розкажемо матусі, яка ти була до нас добра...

Душа Світла. Жаль! Не можу... Ці двері замкнуті для нас... Я мушу вас покинути.

Тільтіль. Куди ж це ти підеш сама?

Душа Світла. Недалеко, дітоньки мої... Туди, до країни Мовчання Речей.

Т і л ь т і л ь. Ні! Ні! Я не хочу... Ми підемо з тобою... Я скажу мамі...

Душа Світла. Не плачте, малята, любі... Я не маю голосу, як вода, я маю лише ясність, якої Людям не чути... Та я пильную їх довіку... Згадуйте мене — я промовлятиму до вас у кожному місячному промені, з кожної засвіченої лампи, у кожній ясній і добрій думці вашої душі...

За муром б'є восьму.

Чуєте? Б'є годину!.. Прощавайте!.. Відчиняються двері!.. Заходьте, заходьте, заходьте!..

Душа Світла підводить дітей до дверцят. Хвіртка відчиняється й зачиняється за ними. Хліб крадькома втирає сльози, умиті слізьми Цукор,В о д а та і н ш і швиденько вибігають і зникають за лаштунками. Звідти долинає тільки виття Пса. Якусь мить на сцені порожньо, а тоді декорація з дверцятами розсувається, і за нею відкривається остання картина.

Картина дванадцята Прокидання

Ті самі декорації, що й у першій картині, але стіни і вся обстанова хатки стали набагато веселіші, радісніші, свіжіші. Денне світло промениться в усі шпарки замкнених віконниць.

У глибині сцени, праворуч, міцно сплять у ліжечках Тільтіль і Мітіль. Киця, Пес і Речі лежать на своїх місцях, як і перед приходом Феї. Входить Мати Тіль.

М а т и Т і л ь (удає сердиту). Ледацюжки, вставайте! Вставайте!.. Чи вам не сором?.. Вже восьму пробило, сонце зійшло над лісом!.. Господи! Оце так сплять! Так сплять!.. (Нахиляється й цілує дітей.) Рум'яненькі... Тільтіль пахне лавандою, а Мітіль — конваліями... (Знову цілує їх.) Яка ж то радість — діти!.. А проте не можна їм спати до полудня... Виростуть ледащами... Та й, подейкують, що це зле для здоров'я... (Легесенько термосить Тільтіля.) Гов, Тільтілю! Тільтілю!..

Тільтіль. Що?.. Світлонько?.. Де вона? Ні, ні, не йди...

Мати Тіль. Світлонько?.. Авжеж, воно тут... І давно... Ясно, як у полудень, хоч віконниці й замкнено... Стривай, от зараз відчиню... (Прочиняє віконниці, й сліпуча денна яса заливає кімнату.) Ось! Ось!.. Що з тобою?.. Наче повилазило...

Тільтіль (протирає очі). Мамо! Мамо!.. Це ти!..

Мати Тіль. Я... Авжеж... А ти ж гадав, хто?..

Т і л ь т і л ь. Це ти... Еге ж, ти!..

Мати Тіль. Еге ж, я... За ніч не змінилася... Що це ти на мене так зачудовано дивишся?.. Носа мені скосило, чи що?..

Т і л ь т і л ь. А! Як добре знову бачити тебе!.. Я ж так давно, так давно... Дай-но я тебе розцілую!.. Зараз же!.. Ще! Ще! Ще!.. А це моє ліжечко?.. То я вдома!..

Мати Т і л ь. Та що з тобою?.. Не прокинувся ще?.. Хоч не захворів?.. Ану, покажи язика!.. Мерщій уставай і вдягайся...

Т і л ь т і л ь. Ти диви! Я в сорочці...

Мати Т і л ь. Та звісно. Вдягни штанці й курточку... Ось вони, на стільці...

Тільтіль. Невже я так от і мандрував?..

Мати Тіль. Куди це ти мандрував?..

Тільтіль. Таж торік...

Мати Тіль. Торік?..

Тільтіль. Еге ж!.. На Різдво, як я пішов...

Мати Т і л ь. Ти пішов?.. Та ти з кімнати не виходив... Учора звечора тебе вклала, а сьогодні зранку розбудила... Тобі щось наснилося?..

Т і л ь т і л ь. Та ти не розумієш!.. Торік, як я пішов із Мітіль, Феєю та Душею Світла (Душа Світла така добра!) та з Цукром, Водою й Вогнем — вони весь час билися... Ти не сердишся?.. Ти не дуже сумувала?.. А що сказав татусь?.. Я не міг відмовити... Я залишив вам папірця з поясненням...

Мати Тіль. Що ти верзеш?.. Або спиш, або нездужаєш... (Жартома дає йому ляпанця.) Ану, прокидайся!.. То що, тобі краще?..

Т і л ь т і л ь. Ні, мамо, запевняю тебе... То ти ще спиш...

Мати Т і л ь. Як це — я сплю?.. Та я встала ще о шостій... Все поробила, запалила вогонь...

Т і л ь т і л ь. То спитай у Мітіль, як мені не віриш... Еге ж?.. Було ж нам пригод!..

Мати Т і л ь. Як це, в Мітіль?.. Що це?..

Тільтіль. Вона була зі мною... Ми бачили дідуся з бабусею...

Мати Тіль (дедалі більше губиться). Дідуся з бабусею?..

Тільтіль. Авжеж, у Країні Спомину... На нашім шляху... Вони померли, але почуваються добре... Бабуся спекла нам смачного сливового пирога... А ще бачили братиків: Робера, Жана з дзиґою, Мадлен, П'єретту, Полін та Рикетту...

Мітіль. Рикетта ще навкарачки лазить...

Т і л ь т і л ь. А в Полін досі на носі прищик...

Мітіль. Ми й тебе бачили вчора звечора...

Мати Тіль. Вчора звечора?.. Це ось не дивно: я ж вас учора спати вкладала...

Т і л ь т і л ь. Та ні, ні, в Садах Блаженств, ти була значно вродливіша, хоч і схожа на себе...

Мати Тіль. У Садах Блаженств?.. Та я там і не була ніколи...

Тільтіль (милується нею, цілує). Так, там ти була вродливіша, та я тебе більше люблю таку...

М і т і л ь (їй собі цілує її). Я теж! Теж!..

Мати Тіль (розчулена, але стурбована не на жарт). Господи!.. Що ж це їм поробилось?.. Я втрачу їх, як і інших!.. (Не чується з жаху. Кличе.) Татку Тіль! Татку Тіль!.. Ходіть сюди! Малі занедужали!..

Увіходить спокійнісінький Батько Тіль із сокирою в руках.

Батько Тіль. І що тут таке?..

Тільтіль і Мітіль (радо підбігають до тата й цілують його). А ось татусь!.. Татку!.. Здоров, татку!.. Ти добре працював цього року?..

Батько Тіль. Та що з тобою?.. Що сталось?.. Вони наче й здорові... Мають нічогенький вигляд...

Мати Тіль (схлипуючи). Не вір вигляду... Буде, як і з іншими... Вони теж мали здоровий вигляд, аж поки Господь їх не забрав... Не розумію, що з ними... Звечора вклала їх спати, а на ранок, як прокинулись, так оце й скоїлось... Бозна-що верзуть, про якусь мандрівку... Бачили Душу Світла, дідуся з бабусею, що вмерли й добре почуваються...

Тільтіль. Тільки ось дідусь шкандибає на милиці...

М і т і л ь. А в бабусі досі ревматизм...

Мати Тіль. Чуєш?.. Біжи чимдуж по лікаря!..

Батько Т і л ь. Та ні, ні... Вони ж іще живі... А там побачимо...

Стукають у двері.

Заходьте!

Входить старенька Сусідка, схожа на Фею з першої дії. Вона шкандибає, спираючись на костур.

Сусідка. Христос народився! Доброго здоров'я!

Т і л ь т і л ь. Та це ж Фея Берилюна!

Сусідка. Прийшла оце попросити у вас вогню на святкову юшку... Така зрання холоднеча... Здоровенькі були, дітки! Як ся маєте?..

Тільтіль. Пані Феє Берилюно, я не знайшов Блакитного Птаха...

Сусідка. Що це він каже?..

Мати Т і л ь. Ой, і не питайтеся, пані Берленґо... Бозна-що верзуть... Як ото прокинулись, то й завели такої... Мабуть, із'їли щось несвіже...

С у с і д к а. То ти хіба не впізнаєш мене, Тільтілю?.. Це ж я, тітонька Берленґо, твоя сусідонька...

Тільтіль. Так, пані... Ви — Фея Берилюна... Ви не гніваєтесь?..

Сусідка. Бери... Як?

Тільтіль. Берилюна.

Сусідка. Берленґо, ти хтів сказати "Берленґо", еге ж?..

Тільтіль. Берилюна чи Берленґо, то вже як собі хочете, пані... Та Мітіль усе знає...

Мати Тіль. Найгірше, що й Мітіль — тієї ж...

Батько Тіль. Дарма! Дарма!.. Минеться. От я їм дам кілька стусанів, то...

С у с і д к а. Не варто, це вже зайве... Я знаю таке — їм щось намарилось... Як вони спали, на них упав місячний промінь — тільки й того... З моєю хворою онукою таке часто коїться...

Мати Т і л ь. До речі, як ведеться вашій онуці?..

Сусідка. Всяко. Вже й підвестись не може... Лікар каже, що то нерви... А я знаю, що б їй допомогло... Сьогодні знову мене просила на Різдво собі... Оце ж забрала собі в голову...

Мати Тіль. Так, знаю, того Тільтілевого птаха... То як, Тільтілю, даси ти його врешті-решт отій небозі?..

Тільтіль. Що, мамо?..

Мати Тіль. Свого птаха... Нащо він тобі здався?.. Ти й не глянеш на нього... А дівчинка так давно за ним побивається!..

Тільтіль. Авжеж, авжеж, мого птаха... Де ж це він?.. А! Ось клітка!.. Мітіль, поглянь: он клітка!.. Та, що її ніс Хліб... Так, так, та сама... Та в ній тільки один птах... Чи він з'їв другого?.. Стривай!.. Таж... він блакитний!.. То це моя горлиця!.. Але вона блакитніша, ніж тоді, як ми пішли. То це ж і є той Блакитний Птах, що ми його шукали!.. Ми так далеко ходили, а він був тут!.. Дива, та й годі!.. Мітіль, бачиш птаха?.. Що б то Душа Світла сказала?.. Зніму клітку... (Стає на стільця, знімає клітку й передає Сусідці) Ось, пані Берленґо!.. Він іще не досить блакитний, та ще поблакитнішає, ось побачите... Хутенько віднесіть його онучці...

Сусідка. Що?.. Справді?.. Ти мені його віддаси зараз і задарма?.. Боже! От уже ж вона зрадіє!.. Дай хоч я тебе поцьомаю!.. (Цілує Тільтіля.) Біжу!.. Біжу!..

Тільтіль. Так! Так! Біжіть чимскоріш... Деякі птахи змінюють колір...

С у с і д к а. Я повернуся й переловім вам, що вона скаже...

Іде.

Тільтіль (довго роззирається довкола). Тату! Мамо! Що ви зробили з господою?.. Вона та сама, та значно краща...

Батько Т і л ь. Як це, "краща"?.. Т і л ь т і л ь. А так: її пофарбували, оновили, все світиться, все чисте... Торік було не так... Батько Тіль. Торік?..

Тільтіль (підбіг до вікна). А он ліс!.. Величезний! Красень!.. Мов новий!.. Яке ж то щастя!.. (Зазирає до діжі.) А де Хліб?.. Диви, лежить собі тихенько... А ось Тіло!.. Здоров, Тіло!.. Тіло!.. Добре ти бився!.. Пам'ятаєш, у лісі?..

М і т і л ь. А Тілетта! Впізнала мене, а от сказати нічого не може.

Тільтіль. Пане Хлібцю... (Намацавши лоба.) Ти диви, Діамант зник! Хто це забрав мого зеленого капелюшка?.. Та нехай собі!.. Мені він тепер ні до чого... А! Вогонь!.. Добра душа!.. Весело шипить, хоче налякати Воду... (Підбігає до крана.) А Вода?.. Здорова будь, Водице!.. Що вона каже?.. Все щось говорить, от тільки я її більше не розумію...

М і т і л ь. Я не бачу Цукру...

Тільтіль. Боже, яке то щастя, яке то щастя!..

Мітіль. Яке щастя!..

Мати Тіль. І чого це вони отак гасають?..

Батько Тіль. Не переймайся... Хай собі... Бавляться в щастя...

Тільтіль. Мені найбільше подобалася Душа Світла... А де лампа?.. Можна, я її засвічу?.. (Роззирається довкола.) Господи, яке ж тут усе гарне!.. Який я радий!..

Стукіт у двері.

Батько Тіль. Заходьте!..

Увіходить Сусідка. За руку вона веде надзвичайно вродливу Дівчинку-білявку, а та тримає в рученятах Тільтілеву горлицю.

Сусідка. Бачите, яке диво!..

Мати Тіль. Неймовірно!.. Вона ходить?..

Сусідка. Ходить!.. Де там! Бігає, танцює, літає!.. Тільки побачила птаха, тут-таки плигонула до вікна, щоб у світлі роздивитися, чи це

Тільтілева горлиця... А тоді — пурх! — надвір, мов янголя... Ледве встигла за нею...

Тільтіль (підходить до Дівчинки, зачарований). О! Вона така схожа на Душу Світла!..

Мітіль. Вона значно менша...

Тільтіль. Еге ж!.. Та вона ще підросте...

Сусідка. Що вони кажуть?.. їм не минулося?..

Мати Т і л ь. Іде на краще. Минеться... Поснідають — та й по всьому...

Сусідка (підштовхує Дівчинку до Тільтіля). Ну ж бо, моя люба, подякуй Тільтілеві...

Тільтіль чомусь соромиться її й задкує.

Мати Тіль. Що тобі діється, Тільтілю?.. Боїшся дівчинки?.. Ну ж бо, поцілуй її... Добре поцілуй... Краще... Звичайно ти завзятіший!.. Ну ж бо, ще раз!.. Та що з тобою сталося?.. Ось-ось заплачеш...

Тільтіль незграбно цілує Дівчинку, а потому мовчки стовбичить біля неї. Вони довго роздивляються одне одного.

Тільтіль (гладячи птаха по голівці). Він досить блакитний?..

Дівчинка. Так, так, я дуже рада...

Тільтіль. Але я бачив блакитніших... Геть-чисто блакитних... Та чого я тільки не робив — їх не зловити.

Дівчинка. Байдуже, цей теж гарний.

Т і л ь т і л ь. Ти його нагодувала?..

Дівчинка. Ще ні... А що він їсть?

Тільтіль. Все: зернята, хліб, кукурудзу, коників...

Дівчинка. А як він їсть, як?

Тільтіль. Дзьобом. Побачиш, от я тобі зараз покажу...

Хоче взяти птаха з рук Дівчинки. Вона інстинктивно противиться, і горлиця, скориставшись із непевності її рухів, вивертається й відлітає.

Дівчинка (крик розпачу). Бабусю! Він полетів!.. Дівчинка заходиться плачем.

Тільтіль. Нехай... Не плач... Я його знову впіймаю... (Виходить на авансцену і звертається до глядачів.) Якщо знайдете птаха, чи не могли б Ви повернути його нам?.. Він нам потрібен, аби стати щасливими, згодом...

Завіса.